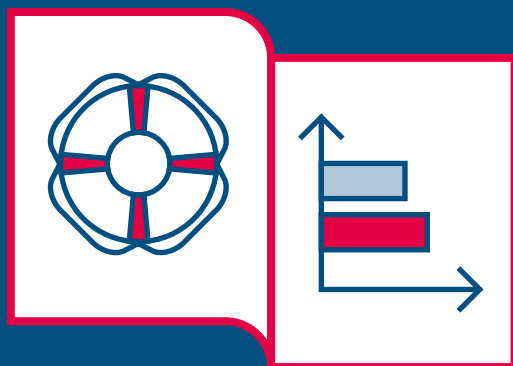

Procedury „Niebieskie Karty” w Gdyni

jako źródło udokumentowanej wiedzy
o problemie przemocy w rodzinie

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Gdyni

Procedury „Niebieskie Karty” w Gdyni jako źródło udokumentowanej wiedzy o problemie przemocy w rodzinie

Raport diagnostyczny stanowiący pogłębienie treści
zawartych w Gminnym Programie Przeciwdziałania
Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie
na lata 2014–2020

Wydanie trzecie

Autor: Adam Miller

Spis Treści

03	Wstęp
04	1. Procedury „Niebieskie Karty” na przestrzeni lat 2011–2017
04	1.1. Dynamika zjawiska
06	1.2. Podmioty wszczynające procedurę „Niebieskie Karty”
07	1.3. Sposoby wszczęcia procedur „Niebieskie Karty”
10	1.4. Przemoc w rodzinie w aspekcie terytorialnym
11	1.5. Zakończenie procedury „Niebieskie Karty”
14	2. Charakterystyka środowisk objętych procedurą „Niebieskie Karty”
14	2.1. Problemy społeczne współwystępujące ze zjawiskiem przemocy w rodzinie
17	2.2. Stereotypizacja zjawiska przemocy w rodzinie
17	2.2.1. Sytuacja ekonomiczna rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty”
18	2.2.2. Instytucjonalne wsparcie ośrodka pomocy społecznej
19	2.2.3. Kuratela sądowa w rodzinach objętych procedurą „Niebieskie Karty”
19	2.2.4. Wnioski
20	2.3. Struktura gospodarstw domowych
22	3. Charakterystyka osób doznających przemocy i stosujących przemoc
22	3.1. Struktura płci i wieku osób doznających przemocy i stosujących przemoc
24	3.2. Osoby doznające przemocy i stosujące przemoc we wzajemnej relacji
29	3.3. Status osób doznających przemocy i stosujących przemoc na rynku pracy
33	3.4. Wykształcenie osób doznających przemocy i stosujących przemoc
33	3.5. Formy przemocy w rodzinach objętych procedurą „Niebieskie Karty”
39	4. Wsparcie instytucjonalne rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty”
39	4.1. Działania preinterwencyjne
41	4.2. Działania interwencyjne
42	4.3. Działania integracyjne (postinterwencyjne)
46	Podsumowanie

Wstęp

Niniejszy raport diagnostyczny został przygotowany przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Gdyni i jest wynikiem pogłębionej ewaluacji wszystkich procedur „Niebieskie Karty”, realizowanych w okresie od 19 października 2011 roku do 31 grudnia 2017 roku, tj. na bazie Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 roku w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”.

Niniejsza publikacja jest kolejnym, trzecim wydaniem raportu, który uzupełniono o wyniki badania *desk research* obejmującego wszczęte w Gdyni procedury „Niebieskie Karty” z lat 2016–2017. Realizację badań na stałe wpisano w plan działań o charakterze badawczym. Zgodnie z przyjętą metodologią, badania tego typu realizowane są przez MOPS Gdynia regularnie, w cyklach dwuletnich, począwszy od roku 2014. Ich powtarzalność gwarantuje bowiem stałe pogłębianie wiedzy w tematyce przeciwdziałania przemocy w rodzinie, zapewniając wszystkim zainteresowanym dostęp do aktualnej i rzetelnej diagnozy zjawiska oraz obserwację jego tendencji i dynamiki w dłuższym czasookresie.

Analogicznie do dwóch poprzedzających edycji, realizację badania oparto o jakościową metodę analizy danych zastanych (*desk research*) z wykorzystaniem dostępnych materiałów źródłowych, obejmujących teczkę rodzin, dla

których wszczęto procedurę „Niebieskie Karty” (i zawierających m.in. taką dokumentację jak formularze „Niebieska Karta”, czy protokoły z posiedzeń grup roboczych). Mając na celu zapewnienie dbałości przeprowadzenia procesu badawczego oraz uzyskanie jak najbardziej rzetelnych i kompleksowych wyników badania, zastosowano również tzw. metodologiczną triangulację źródeł informacji, polegającą na zwielokrotnieniu źródeł informacji w ramach tej samej metody ich gromadzenia. Informacje zebrane z teczek rodzin, objętych procedurą „Niebieskie Karty”, zweryfikowano i uzupełniono bowiem o dane zawarte w Systemie Informatycznym „Pomost” Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Gdyni.

Wyniki zebrano w zanonimizowany – według przygotowanego wcześniej klucza kodowego – zbiór danych.

Diagnozę przeprowadzono w oparciu o wymienione poniżej cztery, elementarne obszary badawcze, które w ujęciu syntetycznym charakteryzują zjawisko przemocy w rodzinie. Diagnoza ma bowiem przyczynić się do lepszego rozpoznania i zidentyfikowania specyfiki przemocy w rodzinie, w szczególności w jej aspekcie lokalnym.

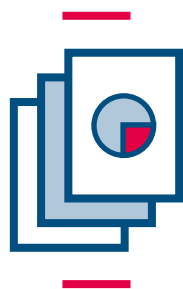
Przedstawione w niniejszym raporcie dane, mogą i powinny zostać wykorzystane do umacniania oraz ulepszania gdyńskiego systemu wsparcia osób uwikłanych w przemoc.

1 Procedury „Niebieskie Karty” – ogólne ramy procedowania, obejmujące etapy wszczęcia, prowadzenia oraz zakończenia procedur

2 Środowiska objęte procedurą „Niebieskie Karty” scharakteryzowane w odniesieniu do wybranych aspektów życia społecznego

3 Osoby stosujące oraz doznające przemocy scharakteryzowane według cech demograficzno-społecznych wraz ze wskazaniem doznawanych / stosowanych form przemocy

4 Zinstytucjonalizowana oferta wsparcia, z jakiej korzystają osoby uwikłane w przemoc w rodzinie w kontekście działań preinterwencyjnych, interwencyjnych oraz postinterwencyjnych

1 Procedury „Niebieskie Karty” na przestrzeni lat 2011–2017

1.1. DYNAMIKA ZJAWISKA

Działając w oparciu o Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 roku, w okresie od 19 października 2011 roku do 31 grudnia 2017 roku **zostało wszczętych w Gdyni ogółem 1951 procedur „Niebieskie Karty”**. Według stanu na koniec sierpnia 2018 roku, zakończono realizację 1924 z nich (co stanowi 98,6% ogółu).

TABELA NR 1: LICZBA WSZCZĘTYCH PROCEDUR „NIEBIESKIE KARTY” W LATACH 2011–2017

	X–XII.2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	OGÓŁEM
liczba wszczętych procedur NK	49	277	332	339	338	305	284	1924
liczba wszczętych procedur NK „bis” ¹	0	1	1	5	11	5	4	27
liczba zamkniętych procedur NK ²	49	278	333	344	349	306	265	1924

¹ jeśli różne osoby, uprawnione do wszczynania procedury „Niebieskie Karty”, wypełnią formularze „Niebieska Karta – A” w różnym/odwrotnym układzie osób doznających przemocy do stosujących przemoc **w trakcie trwania procedury**, takie formularze łączone są w Gdyni jako procedura w jednej rodzinie (ze znacznikiem „bis” przy numerze ewidencyjnym)

² według stanu na dzień 31 sierpnia 2018 roku

Analiza dynamiki zjawiska przemocy w rodzinie na przestrzeni ponad sześciu lat realizacji procedur „Niebieskie Karty”, wskazuje na zbliżoną liczbę prowadzonych postępowań w skali roku, z lekką tendencją spadkową od roku 2016. Liczba wszczętych procedur w ostatnich sześciu latach (2012–2017) wyniosła średniorocznie 317.

Pogłębiona analiza prowadzonych procedur potwierdza również, że zjawisko przemocy w rodzinie nie jest jednorazowym aktem, lecz procesem ciągłym, dynamicznym, powtarzającym się. Spośród 1951 rodzin, objętych

procedurą „Niebieskie Karty”, tylko w 143 wskazano na okres doznawania przemocy krótszy niż miesiąc (co stanowi zaledwie 7,3% ogółu rodzin). Dominantę stanowi wskazanie „powyżej 1 roku do 3 lat”, które dotyczy 21,7% rodzin. Zsumowany odsetek rodzin wskazujących na doznawanie przemocy w okresie dłuższym niż jeden rok stanowi 61,9% ogółu rodzin, w tym 10,2% stanowią rodziny, w których zachowania przemocowe obecne są od dłuższego, acz nieokreślonego w latach, czasokresu.

TABELA NR 2: OKRES DOZNAWANIA PRZEMOCY

	LICZBA	%
pierwszy raz	43	2,2
więcej niż jeden raz do 1 miesiąca	100	5,1
powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	102	5,2
powyżej 3 miesięcy do 6 miesięcy	178	9,1
powyżej 6 miesięcy do 1 roku	188	9,6
powyżej 1 roku do 3 lat	423	21,7
powyżej 3 lat do 6 lat	227	11,6
powyżej 6 lat do 10 lat	178	9,1
powyżej 10 lat	182	9,3
nieokreślony, dłuższy czas ¹	199	10,2
brak danych / brak wskazania	131	6,7
	1951	100,0

¹ odpowiedzi takie jak: „od dłuższego czasu”, „od zawsze”, „od dawna”, „od wielu lat”, „odkąd pamiętam”, „od dzieciństwa”

Nierzadko zdarzało się, że dla jednej rodziny w okresie realizacji procedury, wypełniano po raz kolejny formularz „Niebieska Karta – A” jako udokumentowanie ponownego użycia przemocy w rodzinie. Powyższa sytuacja miała miejsce w odniesieniu do 137 rodzin objętych procedurą (7,0% ogółu), w tym: dla dziewięciu rodzin formularz „Niebieska Karta – A” wypełniono trzykrotnie, dla sześciu – czterokrotnie, dla jednej zaś – aż sześciokrotnie.

Powyższe dane, mówiące o powtarzalności zjawiska, korespondują jednocześnie ze wskaźnikiem rodzin, w których wszczęcie procedury „Niebieskie Karty” nie było pierwszym udokumentowanym zdarzeniem przemocy w rodzinie. W przypadku 1378 środowisk (70,6% ogółu, czyli więcej niż połowy rodzin objętych procedurą) podejmowano

działania preinterwencyjne związane z przemocą w rodzinie, w tym w odniesieniu do 368 środowisk procedura „Niebieskie Karty” nie była pierwszą wszczętą procedurą (por. szerzej o działaniach preinterwencyjnych w pkt. 4.1).

O powtarzalności zjawiska świadczy również liczba ponownie wszczętych procedur dla tej samej rodziny (lub osoby) wyłącznie w okresie obowiązywania nowego Rozporządzenia, czyli od października 2011 roku do końca 2017 roku. Spośród 1951 środowisk, 327 rodzin objętych zostało procedurą „Niebieskie Karty” więcej niż jeden raz (co stanowi 16,8% ogółu), w tym:

- 1) w odniesieniu do 211 rodzin w powtórnej procedurze wskazano te same osoby jako doznające i podejrzane o stosowanie przemocy,

- 2) w 35 rodzinach – w odwrotności, tzn. osoba wskazana w jednej procedurze jako stosująca przemoc, w kolejnej wskazana została jako doznająca przemoc, i odwrotnie – osoba wskazana jako doznająca przemoc, w kolejnej procedurze wskazana została jako stosująca przemoc,
- 3) w kolejnych 59 rodzinach, tylko jedną z osób objętych wcześniej procedurą „Niebieskie Karty” (albo jako doznającą, albo jako stosującą przemoc) wskazano ponownie w kolejnej procedurze,
- 4) w kolejnych 22 rodzinach, tylko jedną z osób objętych wcześniej procedurą „Niebieskie Karty” (albo jako doznającą, albo jako stosującą przemoc) wskazano ponownie w kolejnej procedurze, ale w odwrotności do procedury poprzedzającej (tzn. osoba wskazana w jednej procedurze jako stosująca przemoc, w kolejnej wskazana została jako doznająca przemoc, i odwrotnie).

Ponadto, w odniesieniu do 41 rodzin udokumentowano wszczęcie procedury „Niebieskie Karty” przed 2011 rokiem lub poza Gdynią.

W drugiej edycji badania (2016 rok) obserwowano niepokojącą tendencję w kierunku zwiększającego się w skali roku odsetka procedur „Niebieskie Karty”, wszczynanych dla tych samych rodzin, wyłącznie w okresie procedowania według nowego Rozporządzenia (por. 5,6% ogółu rodzin objętych procedurą wg stanu na koniec 2013r. vs. 14,4% wg stanu na koniec 2015r.). Wyniki trzeciej edycji wskazują co prawda na nieznaczny lecz utrzymującą się tendencję

wzrostową tego typu pNK (16,8% wg stanu na koniec 2017r.), niemniej tak wysoka dynamika zjawiska/wskaźnika została w sposób znaczący ograniczona ¹.

1.2. PODMIOTY WSZCZYNAJĄCE PROCEDURĘ „NIEBIESKIE KARTY”

Spośród wszystkich podmiotów uprawnionych do wszczęcia procedury „Niebieskie Karty”, dominują te wszczęte przez policję (75,9%) oraz pracowników socjalnych MOPS (13,6%). W porównaniu do wymienionych, odsetek procedur wszczynanych przez pozostałe, uprawnione podmioty jest relatywnie niski. Uwagę zwraca jednak wzrastająca na przestrzeni lat liczba procedur wszczynanych przez przedstawicieli oświaty.

¹ W 2016 roku dedykowana grupa multidyscyplinarna (złożona z kilkunastu przedstawicieli gdyńskich podmiotów/institucji miejskich, uprawnionych do wszczęcia pNK) wypracowała narzędzie diagnostyczne pn. Skala Szacowania Ryzyka (SSR). Jest to kwestionariusz diagnostyczny, który na podstawie kilkunastu zmiennych, pozwala określić procentowe prawdopodobieństwo ponownego wystąpienia przemocy w rodzinie. Tym samym, narzędzie ma na celu usystematyzowanie i lepsze zaplanowanie działań w stosunku do osób/rodzin, w których ryzyko ponownego pojawienia się przemocy jest wysokie. Kwestionariusz wypełniany jest w trakcie trwania procedury NK lub tuż przed jej planowanym zakończeniem. Jest to jeszcze jeden czynnik, który pozwala na adekwatniejszą ocenę sytuacji oraz na weryfikację zasadności zakończenia procedury pod kątem ryzyka ponownego wystąpienia przemocy w rodzinie – i w zależności od otrzymanego wyniku wskazuje czy zamknąć (w tym np. nie zostawiając rodziny bez dalszego wsparcia innych specjalistów), czy kontynuować procedurę. SSR jest stosowany do wszystkich pNK w Gdyni, wszczętych od dnia 01.08.2016r.

TABELA NR 3: PODMIOTY WSZCZYNAJĄCE PROCEDURĘ „NIEBIESKIE KARTY”

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	OGÓŁEM	%
liczba procedur NK wszczętych przez policjantów dla jednej rodziny ¹	34	196	247	286	285	219	214	1481	75,9
liczba procedur NK wszczętych przez pracowników socjalnych MOPS dla jednej rodziny ¹	13	60	53	35	33	45	26	265	13,6
liczba procedur NK wszczętych przez pracowników socjalnych Zespołu Placówek Specjalistycznych dla jednej rodziny ¹	1	8	11	5	8	20	17	70	3,6
liczba procedur NK wszczętych przez przedstawicieli oświaty dla jednej rodziny ¹	1	14	16	15	20	20	27	113	5,8
liczba procedur NK wszczętych przez przedstawicieli ochrony zdrowia dla jednej rodziny ¹	0	0	6	3	2	4	2	17	0,9
liczba procedur NK wszczętych przez przedstawicieli GKRPA dla jednej rodziny ¹	0	0	0	0	1	2	2	5	0,3
	49	278	333	344	349	310	288	1951	100,1

¹ za wszczęcie procedury dla rodziny uznaje się skutecznie dostarczony do przewodniczącego Zespołu Interdyscyplinarnego, wypełniony jako pierwszy formularz „Niebieska Karta –A”. Formularz wypełniony po raz drugi, w czasie trwania procedury, traktowany jest jako udokumentowanie kolejnego zdarzenia w danej rodzinie. Jeśli przez przedstawicieli różnych instytucji zostaje wypełniony, w tym samym czasie lub w trakcie trwania wszczętej już procedury, formularz „Niebieska Karta-A”, ten formularz, który wpływa do przewodniczącego jako pierwszy wszczyna procedurę w danej rodzinie, ten zaś który wpływa jako następny jest traktowany jako dodatkowa informacja (tj. udokumentowanie kolejnego zdarzenia w rodzinie).

TABELA NR 4: PROCEDURY „NIEBIESKIE KARTY” WSZCZĘTE PRZEZ POLICJĘ I PRACOWNIKÓW SOCJALNYCH MOPS GDYNIA WEDŁUG REJONIZACJI

		LICZBA	%
procedury NK wszczęte przez pracowników socjalnych MOPS (N=265)	DOPS nr 1	57	21,5
	DOPS nr 2	62	23,4
	DOPS nr 3	54	20,4
	DOPS nr 4	50	18,9
	Zespół ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie	14	5,3
	Zespół ds. intensywnej pracy socjalnej z rodziną	9	3,4
	pozostałe ¹	19	7,2
procedury NK wszczęte przez policjantów (N=1481)	KP Chylonia	513	34,6
	KP Oksywie	266	18,0
	KP Redłowo / (dawniej KP Wzgórze)	216	14,6
	KP Karwiny	199	13,4
	KP Witomino	144	9,7
	KP Śródmieście	112	7,6
	Komenda Miejska Policji	3	0,2
pozostałe ²	28	1,9	

- ¹ procedury wszczęte przez pracowników jednostek organizacyjnych MOPS Gdynia: Zespołu ds. Wsparcia Dziecka i Rodziny MOPS Gdynia (3pNK), Dziennego Domu Pomocy Społecznej (3pNK), Zespołu ds. Bezdomnych/obecnie Centrum Reintegracji i Interwencji Mieszkaniowej (2pNK), Zespołu Opiekuńczego (3pNK), projektu systemowego „Rodzina bliżej siebie” (2 pNK), Zespołu ds. Doradztwa i Aktywizacji Osób Niepełnosprawnych (1pNK) oraz pracowników instytucji pomocy społecznej spoza Gdyni (kontynuowane w Gdyni z uwagi na miejsce zamieszkania rodziny): gOPS Kosakowo (2pNK) oraz po 1pNK – MOPS Sopot, Punkt Interwencji Kryzysowej w Sopocie, MOPR Gdańsk.
- ² procedury wszczęte przez: KP Rumia (8 pNK), KP Kosakowo (4pNK), KPP Wejherowo (2pNK), KMP Gdańsk (2pNK), KMP Puck, KP Szemud, KP Wrocław Rakowiec, KP Reda, KPP Sokółka, KPP Mrągowo, KPP Bartoszyce, KPP Kościerzyna, KMP Jastrzębie Zdrój, KP Jurata, KP Mierzyn oraz KPP Ciechanów (kontynuowane w Gdyni z uwagi na zmianę miejsca zamieszkania rodziny)

1.3. SPOSOBY WSZCZĘCIA PROCEDUR „NIEBIESKIE KARTY”

Blisko co druga procedura „Niebieskie Karty” (45,6% ogółu) została wszczęta w Gdyni na skutek interwencji domowych policji. Do wszczęcia procedur „Niebieskie Karty” często dochodzi też w wyniku przyjęcia zawiadomienia z art. 207kk (17,1%), rozmowy z pracownikiem socjalnym (bądź przeprowadzenia wywiadu środowiskowego; 17,0% ogółu) czy też przyjscia na komisariat lub zgłoszenia dzielnicowemu, ale bez złożenia zawiadomienia z art.207kk (13,1%).

Pozostały odsetek procedur, wszczętych na skutek obserwacji pedagoga / rozmowy z nauczycielem lub też przyjęcia do szpitala / rozmowy z lekarzem, wynika bezpośrednio z liczby procedur wszczętych przez przedstawicieli oświaty i ochrony zdrowia.

Warto zauważyć, iż od 2015 r. procedury „Niebieskie Karty” wszczynane są w Gdyni także na skutek zgłoszeń

Żandarmerii Wojskowej. Powyższe wynika z porozumienia o współpracy na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinach żołnierzy w służbie czynnej, podpisanego w lipcu 2015 roku pomiędzy MOPS Gdynia, Wydziałem Żandarmerii Wojskowej, Policją i Zespołem Interdyscyplinarnym.

TABELA NR 5: SPOSOBY WSZCZĘCIA PROCEDUR „NIEBIESKIE KARTY”

	LICZBA	%
interwencje policji	889	45,6
przyjęcie zawiadomienia z art. 207kk	334	17,1
rozmowa z pracownikiem socjalnym lub w wyniku wywiadu w środowisku	331	17,0
przyjście na komisariat i rozmowy lub zgłoszenie dzielnicowemu	256	13,1
rozmowa z nauczycielem lub w wyniku obserwacji pedagoga	113	5,8
wynik przyjęcia do szpitala, interwencji pogotowia lub rozmowy z lekarzem	19	1,0
zgłoszenie przez Żandarmerię Wojskową	4	0,2
przyjęcie i zweryfikowanie wniosku przez GKRPA	5	0,3
ogółem	1951	100,1

Przemoc w rodzinie zgłaszana jest najczęściej bezpośrednio przez osoby doznające przemocy lub jedną z nich, jeśli

w danej rodzinie dwie osoby, lub więcej, były osobami doznającymi przemocy (dotyczy 80,8% ogółu procedur).

TABELA NR 6: OSOBY ZGŁASZAJĄCE PRZEMOC W RODZINIE

	LICZBA	%
osoba doznająca przemocy lub jedna z osób doznających przemocy ¹	1576	80,8
świadek bezpośredni przemocy	212	10,9
świadek pośredni przemocy	157	8,0
osoba stosująca przemoc	6	0,3
	1951	100,0

¹ jeśli w danej procedurze wskazano dwie osoby (lub więcej) jako doznające przemocy

Z jednej strony, fakt zgłaszania przemocy bezpośrednio przez osobę przemocy doznającą jest budujący – świadczyć może o podjęciu przez nią aktywności w kierunku zmiany sytuacji życiowej, jest przejawem szukania pomocy instytucjonalnej, bądź chęci powstrzymania sprawcy od stosowania przemocy. Z drugiej strony, może rodzić dodatkowe pytania.

W przypadku ponad połowy rodzin (1159 rodzin, co stanowi 59,4% ogółu) wskazano w formularzu „Niebieska Karta – A” świadków stosowania przemocy (najczęściej wskazywano członków najbliższej rodziny, zazwyczaj pełnoletnie lub małoletnie dzieci).

TABELA NR 7: WSKAZANI ŚWIADKOWIE PRZEMOCY W RELACJI DO ODP¹

	LICZBA	% (N=1159)
dzieci	462	39,9
rodzice	194	16,7
rodzeństwo	94	8,1
sąsiedzi	80	6,9
małżonkowie, partnerzy	63	5,4
osoby obce, niespokrewnione ²	54	4,7
znajomi, przyjaciele	37	3,2
teściowie, rodzice konkubenta	34	2,9
dziadkowie	28	2,4
członkowie dalszej rodziny ³	28	2,4
zięciowie, synowe	13	1,1
wnuki	12	1,0
nieokreślona relacja ⁴	286	24,7

UWAGA: odsetki nie sumują się, ponieważ w jednej rodzinie mógł być wskazany więcej niż jeden świadek przemocy

1 Na potrzeby raportu posłużono się skrótami „OSP” i „ODP” w znaczeniu nadanym przez Rozporządzenie, tj. (1) ODP – „osoba, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie” oraz (2) OSP – „osoba, wobec której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie”.

2 np. kurator, dyrektor szkoły, pełnomocnik, psychiatra, wychowawca klasy, właściciel mieszkania, pracownik socjalny, asystent rodziny, opiekunka, listonosz

3 pojedyncze wskazania, np. szwagier/szwagierka, kuzynostwo, wujostwo, rodzina konkubenta

4 wskazano osobę/y jednak bez doprecyzowania stopnia pokrewieństwa z osobą doznającą przemocy

Korelacja zmiennej niezależnej „zgłoszenie przemocy przez osobę doznającą przemocy” ze zmienną zależną „istnieją świadkowie przemocy” pokazuje, iż w przypadku 889 procedur „Niebieskie Karty”, wszczętych na skutek zgłoszenia przez ODP, istnieli świadkowie przemocy. Jeśli zawęzić badaną zbiorowość do rodzin, w których do zachowań przemocowych dochodziło – według deklaracji ODP – od minimum pół roku, liczba takich rodzin wyniesie 761 (co stanowi 39,0% ogółu rodzin). Otrzymany wskaźnik obrazuje liczbę rodzin, w których byli świadkowie stosowania przemocy, do której dochodziło dłużej niż pół roku, jednak zgłoszenia przemocy w rodzinie dokonała osoba bezpośrednio jej doznająca, nie zaś świadek zachowań przemocowych.

Powyższe wskazuje na istotę oraz potrzebę dalszej edukacji społecznej w zakresie problematyki przemocy w rodzinie. Na przestrzeni lat nie odnotowuje się bowiem wzrastającego rokrocznie odsetka procedur „Niebieskie Karty”, wszczętych na skutek zgłoszenia przez świadków pośrednich (por. 2011 – 2%, 2012 – 9%, 2013 – 8%, 2014 – 6%, 2015 – 10%, 2016 – 10%, 2017 – 6%) czy bezpośrednich (por. 2011 – 12%, 2012 – 11%, 2013 – 9%, 2014 – 13%, 2015 – 11%,

2016 – 10%, 2017 – 10%). O ważkości problemu decyduje zaś fakt, iż w sytuacji gdy osoba doznająca przemocy nie szuka pomocy instytucjonalnej, przemoc w rodzinie często pozostaje ukrytą w czterech ścianach mieszkania. W takiej sytuacji, zgłoszenie podejrzenia przemocy przez świadka pośredniego bywa najczęściej jedyną szansą na przerwanie kręgu zachowań przemocowych.

W przypadku gdy przemoc w rodzinie została zgłoszona przez świadków pośrednich, jako osoby doznające przemocy wskazywano najczęściej: osoby małoletnie (53,0%) oraz kobiety (71,7%). Na uwagę zasługuje również fakt, że 6,4% ogółu osób wskazanych przez świadków pośrednich jako doznające przemocy były osobami schorowanymi w znacznym stopniu, wymagającymi stałej opieki. Nie-wielka liczba zgłoszeń przez świadków pośrednich dotyczyła podejrzenia stosowania przemocy w rodzinie wobec pełnoletnich mężczyzn. Wskazano bowiem tylko 9 osób (co stanowi 4,1% ogółu zgłoszeń przez świadków pośrednich), z czego trzech mężczyzn byli niepełnosprawni lub schorowani w znacznym stopniu. Fakt ten może wskazywać na szczególny rodzaj wrażliwości społecznej – interwencja świadków pośrednich najczęściej następuje wobec krzywdy

lub podejrzenia krzywdy w stosunku do grup uznawanych za słabsze i znajdujące się w trudniejszym położeniu w obliczu doznawania przemocy (tj. dzieci, kobiet, osób schorowanych lub niepełnosprawnych).

1.4. PRZEMOC W RODZINIE W ASPEKcie TERYTORIALNYM

Analizując liczbę wszczętych procedur „Niebieskie Karty” pod względem miejsca zamieszkania rodziny objętej procedurą, najczęściej dotyczy dzielnic: Chylonia (13,4% wszystkich procedur), Obłuże (7,5%) oraz Cisowa (7,0%). Najmniej procedur zostało wszczętych dla rodzin zamieszkujących dzielnice Babie Doły (0,7%) oraz Kamienna Góra (1,0%).

TABELA NR 8: PROCEDURY „NIEBIESKIE KARTY” WEDŁUG POSZCZEGÓLNYCH DZIELNIC GDYNI¹

LP.	DZIELNICA	LICZBA PROCEDUR	% OGÓŁU	% W LICZBIE MIESZKAŃCÓW ²
1.	Babie Doły	13	0,7	0,6
2.	Chwarzno – Wiczlino	62	3,2	0,6
3.	Chylonia	258	13,4	1,1
4.	Cisowa	134	7,0	1,1
5.	Dąbrowa	90	4,7	0,6
6.	Działki Leśne	54	2,8	0,7
7.	Grabówek	72	3,7	0,8
8.	Kamienna Góra	20	1,0	0,5
9.	Karwiny	76	4,0	0,7
10.	Leszczynki	114	5,9	1,4
11.	Mały Kack	65	3,4	0,7
12.	Obłuże	144	7,5	0,8
13.	Oksywie	129	6,7	0,9
14.	Orłowo	58	3,0	0,8
15.	Pogórze	96	5,0	0,7
16.	Pustki Cisowskie – Demptowo	79	4,1	0,9
17.	Redłowo	84	4,4	1,0
18.	Śródmieście	78	4,1	0,6
19.	Wielki Kack	51	2,7	0,5
20.	Witomino – Leśniczówka	46	2,4	0,6
21.	Witomino – Radiostacja	88	4,6	0,9
22.	Wzgórze Św. Maksymiliana	111	5,8	1,0
		1922 ³	100,0	

¹ za miejscem zamieszkania wskazanym w formularzu „Niebieskie Karty – A”

² w odniesieniu do liczby mieszkańców dzielnic; liczba mieszkańców wg danych ewidencji ludności Urzędu Miasta Gdyni (stan na koniec 2016 roku)

³ brakującą liczbę 29pNK (N=1951) stanowi: 27 pNK dla rodzin zamieszkujących poza Gdynią w chwili wszczęcia procedury oraz 2 pNK dla rodzin nie posiadających meldunku w żadnej z dzielnic (zamieszkujących tereny ogródków działkowych)

GDYNIA

Analizowanie zjawiska przemocy w aspekcie terytorialnym, wyłącznie poprzez liczbę wszczętych procedur dla danej dzielnicy zamieszkania, byłaby jednak niemiarodajna bez uwzględnienia zróżnicowania dzielnic pod względem liczby mieszkańców. Innymi słowy, im więcej mieszkańców w danej dzielnicy, tym większe prawdopodobieństwo wystąpienia zdarzenia. Powyższa zależność widoczna jest również w liczbie wszczętych procedur „Niebieskie Karty”. Chylonia i Obtuże to dwie najliczniej zamieszkałe dzielnice Gdyni, zaś Babie Doły i Kamienna Góra – dwie najmniej liczne.

Zrelatywizowanie liczby wszczętych procedur do liczebności mieszkańców poszczególnych dzielnic, wskazuje, iż nie obserwuje się w Gdyni dominacji żadnej z dzielnic nad pozostałymi, jeśli chodzi o natężenie występowania zjawiska przemocy w rodzinie, przynajmniej w kontekście oficjalnych statystyk, wyrażonych liczbą wszczętych procedur „Niebieskie Karty”.

Zebrane dane wskazują, iż odsetek procedur w ogólnej liczbie mieszkańców poszczególnych dzielnic Gdyni jest równomierny i w żadnej z nich nie przekracza 1,5% ogółu ludności (oscylując w poszczególnych dzielnicach Gdyni

w granicach pomiędzy 0,5% a 1,4%). Oznacza to, że przemoc w rodzinie, w aspekcie ilościowym, dotyczy wszystkich gdyńskich dzielnic w równym stopniu.

1.5. ZAKOŃCZENIE PROCEDURY „NIEBIESKIE KARTY”

Jak wspomniano we wstępie, na przestrzeni ponad sześciu lat realizacji procedur „Niebieskie Karty” w oparciu o nowe Rozporządzenie, wszczęto 1951 procedur, z czego 1924 z nich zakończono do dnia 31 sierpnia 2018 roku (por. tab. nr 1).

Dominującym powodem zakończeń procedur „Niebieskie Karty” jest „uzasadnione przypuszczenie o zaprzestaniu stosowania przemocy w rodzinie”, który dotyczy blisko połowy procedur (46,5%) oraz „brak zasadności podejmowania dalszych działań w ramach procedury” (dotyczy 41,6%).

Na uwagę zasługuje wzrost odsetka procedur kończonych za pkt. Bc Rozporządzenia Rady Ministrów (por. 13,2% w 2014 roku vs. 20,0% w 2017 roku), co jest szczególnie pozytywną tendencją. Oznacza bowiem pełną realizację

przez ODP indywidualnego planu pomocy, opracowanego w ramach procedury „Niebieskie Karty” w celu poprawy sytuacji życiowej ODP oraz jej rodziny.

Odsetek procedur „Niebieskie Karty” zakończonych z powodu ustania przemocy w rodzinie jest najniższy ze

wszystkich czterech powodów, określonych w Rozporządzeniu Rady Ministrów. Wśród nich znajduje się 26 procedur zakończonych z powodu zgonu osoby doznającej przemocy (10 osób) lub stosującej przemoc (16 osób). Spośród w/w, jeden zgon ODP był skutkiem przemocy.

TABELA NR 9: POWODY ZAKOŃCZENIA PROCEDUR „NIEBIESKIE KARTY” (W TYM ZA ROZPORZĄDZENIEM RADY MINISTRÓW Z DNIA 13 WRZEŚNIA 2011 R.); (N=1924)

	LICZBA	%
brak zasadności podejmowania dalszych działań w ramach procedury NK (pkt. A)	800	41,6
ustanie przemocy w rodzinie (pkt. Ba)	174	9,0
uzasadnione przypuszczenie o zaprzestaniu stosowania przemocy w rodzinie (pkt. Bb)	894	46,5
zrealizowanie indywidualnego planu pomocy w danej procedurze NK (pkt. Bc)	384	20,0
rodzina wyprowadziła się z Gdyni w trakcie trwania pNK (przekazano akta zgodnie z właściwością miejscową do dalszego procedowania)	33	1,7

UWAGA: odsetki nie sumują się do 100%, ponieważ jedna procedura NK mogła zostać zakończona z kilku powodów jednocześnie

Najczęstszymi przesłankami do zakończenia procedur są sytuacje, w których osoba doznająca przemocy nie zgłasza dalszego zagrożenia, deklarując iż przemoc w rodzinie ustała (41,9%; 807 rodzin) – co następnie jest

weryfikowane przez grupę roboczą – lub też osoba podejrzana o stosowanie przemocy została odizolowana od osoby doznającej przemocy (33,6%; 647 rodzin).

TABELA NR 10: FORMY ODIZOLOWANIA OFIARY OD SPRAWCY PRZEMOCY (N=647)

	LICZBA	%
dziecko umieszczone w placówce opiekuńczo-wychowawczej lub spokrewnionej rodzinie zastępczej	45	7,0
osoba stosująca przemoc trafiła do aresztu śledczego lub zakładu karnego ¹	73	11,3
osoba stosująca przemoc wyprowadziła się i nie zamieszkuje z osobą doznającą przemocy	298	46,1
osoba doznająca przemocy wyprowadziła się i nie zamieszkuje z osobą stosującą przemoc	246	38,0

UWAGA: odsetki nie sumują się, ponieważ pojedynczej rodziny mogła dotyczyć więcej niż jedna forma odizolowania ofiary od sprawcy

¹ w tym 17 sprawców osadzono w ZK/AŚ z tytułu popełnienia przestępstwa z użyciem przemocy (orzeczenie kary pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania); pozostała liczba dotyczy osób, które otrzymały wyrok pozbawienia wolności za popełnienie przestępstwa innego, niż użycie przemocy lub też wobec których odwieszono warunkowo zawieszoną karę pozbawienia wolności

Długość trwania procedur „Niebieskie Karty” jest zawsze zrelatywizowana do indywidualnej sytuacji rodzin, objętych procedurą. Według danych źródłowych, największy odsetek procedur (37,3%) jest zakańczanych pomiędzy trzecim a szóstym miesiącem procedowania. W tabeli poniżej wyszczególniono również liczbę procedur zakończonych

z powodu braku zasadności podejmowania dalszych działań w ramach procedury (za pkt. A Rozporządzenia). Im dłuższy okres procedowania, tym mniejszy odsetek procedur zakańczanych z tego powodu (w kategorii procedur realizowanych powyżej dwóch lat – występuje pojedynczo).

TABELA NR 11: CZAS REALIZACJI ZAKOŃCZONYCH PROCEDUR „NIEBIESKIE KARTY”

	LICZBA	% (N=1924)	W TYM ZAKOŃCZONE PKT. A ¹	ZAKOŃCZONE PKT. A ¹ (%)
3 miesiące i poniżej	431	22,4	286	66,4
powyżej 3 do 6 miesięcy	717	37,3	326	45,5
powyżej 6 miesięcy do 1 roku	565	29,4	157	27,8
powyżej 1 roku do 1,5 roku	150	7,8	23	15,3
powyżej 1,5 roku do 2 lat	47	2,4	7	14,9
powyżej 2 lat	14	0,7	1	7,1
	1924	100,0	800	

¹ za Rozporządzeniem Rady Ministrów – „brak zasadności podejmowania dalszych działań w ramach procedury NK”

Biorąc pod uwagę wszystkie zakończone procedury „Niebieskie Karty”, uśredniony czas realizacji jednej procedury NK to 6,5 miesiąca. Uśredniony czas realizacji jednej procedury NK zakończonej z powodu braku zasadności podejmowania działań (pkt. A Rozporządzenia) to zaś 4,5 miesiąca.

Najkrótszy czas realizowanej procedury NK (minimum) to 6 dni (procedura zakończona z powodu wyprowadzki rodziny z Gdyni; procedurę przekazano do realizacji zgodnie z właściwością miejscową), najdłuższy (maksimum) – 3 lata 8 miesięcy.

TABELA NR 12: CZAS REALIZACJI NIE ZAKOŃCZONYCH PROCEDUR „NIEBIESKIE KARTY” (N=27)¹

	LICZBA	%
do 1 roku	18	66,7
powyżej 1 roku do 1,5 roku	4	14,8
powyżej 1,5 roku do 2 lat	3	11,1
powyżej 2 lat	2	7,4
	27	100,0

¹ według stanu na dzień 31 sierpnia 2018 roku

2 Charakterystyka środowisk objętych procedurą „Niebieskie Karty”

2.1. PROBLEMY SPOŁECZNE WSPÓŁWYSTĘPUJĄCE ZE ZJAWISKIEM PRZEMOCY W RODZINIE

Dominujące problemy społeczne w rodzinach objętych w latach 2011–2017 procedurą „Niebieskie Karty”, które współwystępują ze zjawiskiem przemocy w rodzinie, można skatalogować według pięciu głównych kategorii,

uszeregowanych poniżej pod kątem częstotliwości współwystępowania:

1) NADUŻYWANIE LUB UZALEŻNIENIE OD ALKOHOLU LUB ŚRODKÓW PSYCHOAKTYWNYCH

Problem ten dotyczy 1134 rodzin spośród 1951 objętych procedurą, co stanowi **58,1% ogółu**, w tym dominujący problem stanowi nadużywanie lub uzależnienie od alkoholu (dotyczy 1102 rodzin; 56,5% ogółu).

TABELA NR 13: NADUŻYWANIE LUB UZALEŻNIENIE OD ALKOHOLU, ŚRODKÓW PSYCHOAKTYWNYCH LUB LEKÓW W RODZINACH OBJĘTYCH PROCEDURĄ (N=1951)

	LICZBA	%
uzależnienie/nadużywanie alkoholu	1083	55,5
uzależnienie/nadużywanie alkoholu oraz środków psychoaktywnych	19	1,0
uzależnienie/nadużywanie środków psychoaktywnych	32	1,6
	1134	58,1

Należy podkreślić, iż w grupie znajdują się tylko te rodziny, w których widoczna jest bezpośrednia zależność pomiędzy nadużywaniem alkoholu a występowaniem zachowań przemocowych. **Odsetek rodzin, objętych procedurą, w których istnieje problem uzależnienia od alkoholu (dotyczący osób stosujących przemoc lub osób doznających przemoc, lub też obie strony jednocześnie) jest nieznacznie wyższy i wynosi 57,5%.** Nie we wszystkich rodzinach problem uzależnienia alkoholowego jest jednak

głównym, dominującym problemem współwystępującym ze zjawiskiem przemocy. Bardzo istotny jest również fakt, iż problem uzależnienia lub nadużywania alkoholu lub środków psychoaktywnych nie dotyczy tylko i wyłącznie osób podejrzanych o stosowanie przemocy w rodzinie. W toku procedowania stwierdzano kilkakrotnie, iż problem uzależnienia dotyczy czasami także osób doznających przemoc lub obie strony jednocześnie – osób doznających przemoc i stosujących przemoc.

TABELA NR 14: UZALEŻNIENIE LUB NADUŻYWANIE ALKOHOLU W RODZINACH OBJĘTYCH PROCEDURĄ (N=1951)

	LICZBA	%
problem alkoholowy w rodzinie dotyczy tylko osoby stosującej przemoc	950	48,7
problem alkoholowy w rodzinie dotyczy zarówno osoby stosującej, jak i doznającej przemoc	133	6,8
problem alkoholowy w rodzinie dotyczy tylko osoby doznającej przemoc	38	1,9
	1121	57,5

W przypadku wszystkich procedur „Niebieskie Karty”, to wypełniony formularz „Niebieska Karta – A”, zazwyczaj jako pierwszy sugeruje, czy w rodzinie występuje problem alkoholowy. W formularzu bowiem osoba zgłaszająca przemoc deklaruje m.in. czy sprawca przemocy jest osobą uzależnioną, bądź nadużywającą alkoholu. Należy dodać, iż dane zawarte w formularzach opierają się na deklaracyjnych opiniach osób zgłaszających, które następnie są weryfikowane w toku prac grup roboczych. Tego typu weryfikacja dostarczyła wiedzy, iż w 211 przypadkach wskazano w formularzu na uzależnienie OSP, ale go nie potwierdzono w toku prac grup roboczych. W pozostałych przypadkach,

deklaratywne opinie z formularza znalazły potwierdzenie w ustaleniach grup roboczych (por. tab. nr 15).

Ogółem potwierdzono uzależnienie od alkoholu u ponad połowy osób stosujących przemoc (1085 osób; 54,0% ogółu OSP). Potwierdzeniem problemu może być fakt, iż co trzeci sprawca przemocy (32,7%; 657 osób) znajdował się pod wpływem alkoholu w chwili wszczęcia procedury. Jeśli zawęzić badaną zbiorowość tylko do tych procedur, które wszczęto w obecności OSP (832 procedury), odsetek ten wzrasta do 79,0% ogółu sprawców (por. szerzej w pkt. 4.2).

TABELA NR 15: OSP UZALEŻNIENI LUB NADUŻYWAJĄCY ALKOHOLU (N=2011)

	LICZBA	%
tak	1085	54,0
nie	864	43,0
brak danych	62	3,1
	2011	100,1

Jak zaznaczono wcześniej, bywa, że problem uzależnienia od alkoholu dotyczy również osób doznających przemocy. Spośród wszystkich interwencji policji, zakończonych wszczęciem procedury „Niebieskie Karty”, 100 ODP znajdowało się pod wpływem alkoholu (najwyższe odnotowane

w wyniku badania alkomatem stężenie alkoholu w wydychanym powietrzu wyniosło 2,8 promila), zaś w toku prowadzenia procedury, potwierdzono istnienie problemu alkoholowego u ogółem 174 osób doznających przemocy (co stanowi 6,6% ogółu ODP).

TABELA NR 16: ODP UZALEŻNIENI LUB NADUŻYWAJĄCY ALKOHOLU (N=2635)

	LICZBA	%
tak	174	6,6
nie	2411	91,5
brak danych	50	1,9
	2635	100,0

Analogiczna sytuacja dotyczy rodzin, w których występuje problem nadużywania lub uzależnienia od środków psychoaktywnych. Odsetek rodzin, objętych procedurą, w których osoby zgłaszające przemoc zadeklarowały w formularzu „Niebieska Karta – A” istnienie problemu uzależnienia od środków psychoaktywnych jest wyższy,

niż odsetek wskazany w grupie problemów dominujących i dotyczy 8,5% sprawców przemocy. Nie we wszystkich rodzinach problem uzależnienia lub nadużywania środków psychoaktywnych jest bowiem głównym, dominującym problemem współwystępującym ze zjawiskiem przemocy.

TABELA NR 17: OSP UZALEŻNIENI LUB NADUŻYWAJĄCY ŚRODKÓW PSYCHOAKTYWNYCH (N=2011)

	LICZBA	%
tak	171	8,5
nie	1535	76,3
brak danych	305	15,2
	2011	100,0

2) PROBLEMY SOCJALNO-BYTOWE (MIESZKANIOWE, FINANSOWE)

Problem ten dominuje w przypadku 411 rodzin spośród 1951 objętych procedurą, co stanowi **21,1% ogółu**.

Do przemocy lub konfliktów w rodzinach dochodzi na tle problemów życia codziennego, związanych ze sferą socjalno-bytową, np. partycypowania w kosztach utrzymania (opłatach, użytkowania mieszkania), podziału obowiązków, braku pracy jednego z domowników (np. dorosłego dziecka, pozostającego na utrzymaniu rodziców), frustracji powodowanej sytuacją życiową (z reguły zawodową).

3) ROZPAD ZWIĄZKU (MAŁŻEŃSKIEGO, PARTNERSKIEGO) I/LUB POWAŻNY KRYZYS W ZWIĄZKU

Problem ten współwystępuje u 354 rodzin spośród 1951 objętych procedurą, co stanowi **18,1% ogółu**.

Do grupy tej należą rodziny, w których doszło do rozpadu związku / małżeństwa, często rozpadu sformalizowanego w postaci orzeczonej separacji lub rozwodu. Do grupy tej należą również rodziny będące w trakcie postępowania rozwodowego, w których zgłoszenie faktu stosowania przemocy bywa czasem traktowane jako pomocne do otrzymania rozwodu z orzeczeniem winy, a zarzewiem

konfliktu stają się również kwestie finansowe dotyczące podziału współwłasności małżeńskiej.

4) PROBLEMY OPIEKUŃCZO-WYCHOWAWCZE

Problem ten dominuje w przypadku 261 spośród 1951 rodzin objętych procedurą, co stanowi **13,4% ogółu**.

W grupie tej główne problemy dotyczą zaniedbań opiekuńczych, niewydolności lub bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Kary cielesne i formy przemocy psychicznej, stosowane najczęściej wobec małoletnich, traktowane są jako metody wychowawcze. W grupie tej znajdują się również rodziny stykające się z problemem zdemoralizowania dzieci, skutkującym stosowaniem przez małoletniego lub młodocianego dziecka przemocy – najczęściej wobec rodziców, opiekunów.

5) ZABURZENIA LUB CHOROBY PSYCHICZNE

Problem ten dominuje w przypadku 162 spośród 1951 rodzin objętych procedurą, co stanowi **8,3% ogółu**.

W przypadku tej grupy, podobnie jak w przypadku problemu alkoholowego, zaburzenia lub choroby psychiczne dotyczą nie tylko osób stosujących przemoc (115 rodzin), ale też doznających przemocy (47 rodzin).

Problemy społeczne, współwystępujące ze zjawiskiem przemocy, dotyczące niewielkiej liczby rodzin to: **zazdrość o partnera** (2,2%, dotyczy 42 rodzin), **konflikty z teściami** (0,9%, dotyczy 17 rodzin), czy **konflikty międzypokoleniowe** (0,3%, dotyczy 6 rodzin).

Warto dodać, iż powyższe problemy nierzadko współwystępują ze sobą, przenikają się. Nie można również deklaratywnie stwierdzić na podstawie posiadanych materiałów źródłowych, czy problemy te stanowią przyczynę lub skutek przemocy w rodzinie. Bez wątplenia można je jednak uznać za grupę problemów społecznych, współwystępujących ze zjawiskiem przemocy w rodzinach, objętych procedurą „Niebieskie Karty”.

2.2. STEREOTYPIZACJA ZJAWISKA PRZEMOCY W RODZINIE

Zjawisko przemocy domowej dość często utożsamiane jest ze środowiskami dysfunkcyjnymi, zmarginalizowanymi, wykluczonymi społecznie lub też znajdującymi się na pograniczu wykluczenia społecznego.

Aby zweryfikować w jakim stopniu owe stereotypowe postrzeganie osób uwikłanych w przemoc w rodzinie, pokrywa się z rzeczywistością lub od niej odbiega, analizie poddano sytuację społeczną rodzin, objętych procedurą „Niebieskie Karty”, w odniesieniu do trzech wymiarów życia społecznego, takich jak:

- 1) sytuacja ekonomiczna,
- 2) korzystanie z instytucjonalnego wsparcia ośrodka pomocy społecznej,
- 3) objęcie rodziny kuratelą sądową.

2.2.1. SYTUACJA EKONOMICZNA RODZIN OBJĘTYCH PROCEDURĄ „NIEBIESKIE KARTY”

Analiza sytuacji ekonomicznej rodzin wskazuje, iż większość z nich sklasyfikować można jako rodziny o przeciętnej („ani dobrej, ani złej”) sytuacji ekonomicznej. Rodziny o bardzo złej lub złej sytuacji ekonomicznej stanowią 27,4% ogółu rodzin, podczas gdy rodziny o bardzo dobrej lub dobrej – 31,2% ogółu. Uwzględniając zsumowany odsetek wskazań neutralnych i pozytywnych („ani dobra, ani zła”, „dobra”, „bardzo dobra”), udział rodzin posiadających przeciętną lub ponadprzeciętną sytuacją ekonomiczną stanowi 64,4% ogółu. Nie obserwuje się więc w liczbie rodzin, objętych procedurą „Niebieskie Karty”, dominacji środowisk zagrożonych wykluczeniem społecznym z powodu złej lub bardzo złej sytuacji ekonomicznej. Odsetek wskazań skrajnych – zarówno tych pozytywnych, jak i negatywnych – jest niewielki i porównywalny, co oznacza, że rodzin znajdujących się w bardzo złej sytuacji ekonomicznej (2,5%) jest tyle samo, co rodzin znajdujących się w sytuacji bardzo dobrej (3,5%).

TABELA NR 18: SYTUACJA EKONOMICZNA RODZIN OBJĘTYCH PROCEDURĄ (N=1951)

	LICZBA	%
bardzo dobra	69	3,5
dobra	540	27,7
ani dobra, ani zła	648	33,2
zła	485	24,9
bardzo zła	49	2,5
brak danych	160	8,2
	1951	100,0

Spośród wszystkich rodzin, objętych procedurą „Niebieskie Karty”, u 285 z nich zidentyfikowano istnienie problemu zadłużenia finansowego. Im gorsza sytuacja materialna, tym większe prawdopodobieństwo wystąpienia problemu (odsetek rodzin o bardzo dobrej lub dobrej sytuacji ekonomicznej i posiadających zadłużenia stanowi 6,7%, podczas gdy w rodzinach o złej lub bardzo złej sytuacji ekonomicznej sięga już 75,1%). Należy mieć na uwadze, iż próba oszacowania rzeczywistej skali zjawiska jest ograniczona metodologicznie z uwagi na dostępność informacji o problemie – z tego też powodu może mieć wpływ na kompletność uzyskanych wyników.

Zadłużenia finansowe są wprost skorelowane z zagrożeniem eksmisji z lokalu mieszkalnego. Spośród wszystkich rodzin objętych procedurą, w odniesieniu do 47. z nich zidentyfikowano w toku procedowania istniejący problem w tym zakresie. Procentowy udział rodzin zagrożonych eksmisją, stanowiący 2,4% ogółu, jest jednak niski i w szczególności dotyczy tych rodzin, które znajdują się w złej lub bardzo złej sytuacji ekonomicznej (97,9%).

2.2.2. INSTYTUCJONALNE WSPARCIE OŚRODKA POMOCY SPOŁECZNEJ

Rodziny, które w chwili objęcia procedurą „Niebieskie Karty” korzystały w sposób regularny i stały z instytucjonalnego wsparcia ośrodka pomocy społecznej stanowiły 22,4% ogółu. Dodatkowo, 16,4% rodzin figurowało w systemie pomocy społecznej, jednak w chwili wszczęcia procedury od kilku lat nie skorzystały z żadnej oferty ośrodka (np. świadczeń pomocy społecznej, pracy socjalnej), będąc tzw. biernymi klientami pomocy społecznej.

Uwzględniając powyższy podział na czynnych i biernych klientów systemu pomocy społecznej, 61,2% rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty” pozostawało w chwili wszczęcia procedury całkowicie poza systemem pomocy społecznej.

TABELA NR 19: RODZINY KORZYSTAJĄCE ZE WSPARCIA OŚRODKA POMOCY SPOŁECZNEJ W CHWILI OBJĘCIA PROCEDURĄ „NIEBIESKIE KARTY” (N=1951)

	LICZBA	%
czynni klienci pomocy społecznej	437	22,4
bierni klienci pomocy społecznej	320	16,4
rodziny poza systemem pomocy społecznej	1194	61,2
	1951	100,0

Zdarza się, że w toku realizacji procedury, rodzina zostaje objęta pomocą instytucjonalną ośrodka pomocy społecznej (np. w formie świadczenia, bądź wsparcia psychologicznego lub prawnego). Spośród 1194 rodzin, które przed wszczęciem procedury w ogóle nie korzystały z systemu pomocy społecznej, a zaczęły w trakcie procedowania, 147 z nich objęto wsparciem instytucjonalnym (głównie w postaci poradnictwa psychologiczno-prawnego).

W chwili obecnej, spośród 1951 rodzin objętych procedurą, w systemie pozostają (jako czynni lub bierni klienci) 904 rodziny, co stanowi 46,3% ogółu. Poza systemem pomocy społecznej pozostaje w dalszym ciągu 53,7% ogółu rodzin, objętych procedurą.

2.2.3. KURATELA SĄDOWA W RODZINACH OBJĘTYCH PROCEDURĄ „NIEBIESKIE KARTY”

Rodziny, które w chwili wszczęcia procedury „Niebieskie Karty”, objęte były kuratelą sądową stanowiły 12,5% ogółu (243 rodziny). Dodatkowo, w odniesieniu do 82 rodzin udokumentowano w toku procedowania, istnienie kurateli w rodzinie w przeszłości – najczęściej w postaci dozoru kuratorskiego dla dorosłych.

TABELA NR 20: RODZINY OBJĘTE KURATELĄ SĄDOWĄ W CHWILI WSZCZĘCIA PROCEDURY (N=1951)

	LICZBA	%
rodziny z dozorem kuratorskim	99	5,1
rodziny z nadzorem kuratorskim dla dorosłych	126	6,5
rodziny z nadzorem kuratorskim dla nieletnich	30	1,5
rodzina objęta kuratelą, ale brak danych dotyczących rodzaju kurateli	1	0,1
ogół rodzin objętych kuratelą	243	12,5

UWAGA: odsetki nie sumują się, ponieważ w jednej rodzinie mógł być orzeczony więcej niż jeden rodzaj kurateli sądowej

Praktyką jest, że gdy w ocenie grupy roboczej zagrożone jest dobro małoletnich, składany jest wniosek do sądu o wgląd w sytuację rodziny. Efektem powyższego często bywa orzeczenie sądowego nadzoru kuratorskiego. Ponadto, w trakcie trwania procedur, w rodzinie ustanowione zostały również dozory kuratorskie dla osób dorosłych. Ogółem w odniesieniu do 183 rodzin orzeczono kuratelę w trakcie trwania procedury (odsetki nie sumują się, ponieważ w jednej rodzinie mogły zostać orzeczone dwa rodzaje kurateli, głównie dozór i nadzór dla dorosłych), w tym:

- a) 54 dozory kuratorskie dla dorosłych,
- b) 129 nadzorów kuratorskich dla dorosłych,
- c) 3 dozory kuratorskie dla nieletnich.

Dodatkowo, w przypadku kolejnych 194 rodzin wystosowano wniosek o wgląd w sytuację rodziny, w tym:

- a) w przypadku 57 rodzin sąd nie ustanowił nadzoru,

- b) zaś w przypadku kolejnych 137 rodzin procedura ustanowienia nadzoru nie została jeszcze zamknięta.

2.2.4. WNIOSKI

Aby zweryfikować, w jakim stopniu stereotypowe postrzeganie zjawiska przemocy w rodzinie znajduje odzwierciedlenie w rzeczywistości lub od niej odbiega, skorelowano trzy zmienne: sytuację ekonomiczną rodzin, korzystanie z instytucjonalnego wsparcia ośrodka pomocy społecznej oraz posiadanie przez rodzinę kurateli sądowej.

Schemat poniżej wskazuje na odsetek środowisk, o których można bezsprzecznie powiedzieć, że całkowicie odbiegają od stereotypowego wyobrażenia nt. rodzin uwikłanych w problem przemocy domowej, tj. spełniają łącznie trzy kryteria – mają bardzo dobrą lub dobrą sytuację ekonomiczną, nie korzystały nigdy (ani w przeszłości, ani aktualnie) ze wsparcia instytucjonalnego ośrodka pomocy społecznej oraz nie posiadają, ani nie posiadały w przeszłości kurateli sądowej.

Odsetek rodzin, spełniających łącznie w/w trzy kryteria stanowi 19,3% ogółu rodzin (376 rodzin). Poprzez zróżnicowanie populacji tylko o jedną zmienną, tj. „situacja ekonomiczna ani dobra, ani zła” odsetek rodzin wzrasta

do poziomu 34,9% (681 rodzin). Poprzez wprowadzenie kolejnej – „korzystały z systemu pomocy społecznej w przeszłości, ale aktualnie nie korzystają”, odsetek rodzin wzrósł do 39,0% (760 rodzin).

19,3% – 376 RODZIN	34,9% – 681 RODZIN	39,0% – 760 RODZIN
<ul style="list-style-type: none"> → Sytuacja ekonomiczna rodziny bardzo dobra lub dobra. → Rodzina nie korzysta z systemu pomocy społecznej – ani w przeszłości, ani aktualnie. → Brak kurateli sądowej w rodzinie – ani w przeszłości, ani aktualnie. 	<ul style="list-style-type: none"> → Sytuacja ekonomiczna rodziny bardzo dobra, dobra lub przeciętna. → Rodzina nie korzysta z systemu pomocy społecznej – ani w przeszłości, ani aktualnie. → Brak kurateli sądowej w rodzinie – ani w przeszłości, ani aktualnie. 	<ul style="list-style-type: none"> → Sytuacja ekonomiczna rodziny bardzo dobra, dobra lub przeciętna. → Rodzina nie korzysta z systemu pomocy społecznej aktualnie, ale korzystała w przeszłości. → Brak kurateli sądowej w rodzinie – ani w przeszłości, ani aktualnie.

Dla porównania, skorelowano również zmienne, wskazujące na odsetek rodzin znajdujących się na pograniczu wykluczenia społecznego lub wykluczonych społecznie, tj.:

- a) sytuacja ekonomiczna rodziny jest bardzo zła lub zła, w tym może występować zagrożenie eksmisją z lokalu mieszkalnego,
- b) rodzina korzysta z systemu pomocy społecznej – zarówno przed wszczęciem procedury, jak i w trakcie jej realizacji,
- c) rodzina objęta jest kuratelą sądową.

Odsetek rodzin spełniających powyższe trzy kryteria stanowi 7,9% ogółu (154 rodziny).

Analizując sytuację rodzin w odniesieniu do trzech wymiarów życia społecznego wysnuć można wniosek, iż odsetek środowisk, objętych procedurą „Niebieskie Karty”, które można określić jako rodziny zmarginalizowane, stanowi 7,9% ogółu. Odsetek rodzin, które znajdują się w sytuacji odwrotnej do powyższej, a więc rodziny o bardzo dobrej lub dobrej sytuacji ekonomicznej, nie korzystające w ogóle

ze wsparcia instytucjonalnego ośrodka pomocy społecznej i bez kurateli sądowej stanowią 19,3% ogółu. Uwzględniając dodatkowo rodziny o przeciętnej sytuacji ekonomicznej odsetek ten wzrasta do 39,0% ogółu.

Pozostały odsetek środowisk (53,1%) można uznać za rodziny o sytuacji społecznej zróżnicowanej w ujęciu indywidualnym, lecz przeciętnej w ujęciu ogólnym (ani bardzo dobrej, ani bardzo złej sytuacji ekonomicznej, korzystające okresowo lub nie korzystające w ogóle z systemu pomocy społecznej, z kuratelą sądową w przeszłości lub orzeczoną w trakcie realizacji procedury „Niebieskie Karta”). Powyższe wyniki przełamują stereotyp zjawiska przemocy w rodzinie.

2.3. STRUKTURA GOSPODARSTW DOMOWYCH

Struktura gospodarstw domowych w rodzinach, objętych procedurą „Niebieskie Karty”, wskazuje na dominację gospodarstw domowych większych niż dwuosobowe.

TABELA NR 21: STRUKTURA GOSPODARSTW DOMOWYCH W RODZINACH OBJĘTYCH PROCEDURĄ (N=1951)

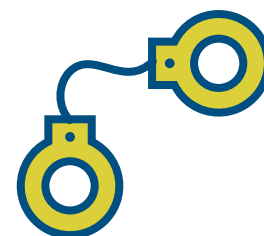
LICZEBNOŚĆ GOSPODARSTWA DOMOWEGO	LICZBA	%	W TYM LICZBA RODZIN, W KTÓRYCH SĄ MAŁOLETNI	ODSETEK MAŁOLETNI W RODZINACH (%)
2-osobowe (ODP i OSP)	521	26,7	38	7,3
3-osobowe	609	31,2	362	59,4
4-osobowe	540	27,7	457	84,6
5-osobowe	179	9,2	161	89,9
6-osobowe	57	2,9	53	93,0
7-osobowe	20	1,0	19	95,0
8-osobowe i więcej	18	0,9	18	100,0
brak danych	7	0,4	brak danych	brak danych
	1951	100,0	1108	

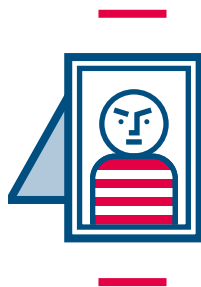
W ponad połowie rodzin (56,8%), objętych procedurą „Niebieskie Karty”, przebywają osoby małoletnie.

Im większe liczebnie gospodarstwo domowe, tym wyższy odsetek małoletnich w rodzinach. Z liczby 1423 rodzin, będących gospodarstwami domowymi złożonymi z minimum trzech osób, u 460 rodzin wskazano w procedurach więcej niż jedną osobę doznającą przemocy w rodzinie (32,3%). Innymi słowy oznacza to, że w blisko co trzeciej rodzinie, złożonej z minimum trzech osób, przemoc w formie bezpośredniej dotyka więcej niż jedną osobę w rodzinie. Równie istotnych informacji dostarcza analiza struktury gospodarstw domowych w odniesieniu do liczby małoletnich w rodzinach. Liczba wszystkich małoletnich w rodzinach, objętych procedurą „Niebieskie Karty”, wyniosła 1884 osoby. Udział małoletnich w liczbie osób doznających

przemocy wyniósł zaś 675 osób (por. tab. nr 22). Oznacza to, że 35,8% ogółu małoletnich z rodzin, objętych procedurą, było nie tylko świadkami przemocy, ale też osobami bezpośrednio jej doznającymi.

Z powyższych danych można wnioskować, iż przemoc domowa rzadko dotyczy tylko jednej osoby w rodzinie. Domownicy bywają przy tym nie tylko bezpośrednimi świadkami przemocy, ale często stają się również osobami doznającymi przemocy. Bardzo często są nimi małoletnie dzieci. Dane potwierdzają jednocześnie istotę systemowego elementu integracji, który powinien koncentrować się wokół działań terapeutycznych wykonywanych nie tylko z osobą bezpośrednio uwikłaną w przemoc, ale całym jej najbliższym otoczeniem.

3 Charakterystyka osób doznających przemocy i stosujących przemoc

3.1. STRUKTURA PŁCI I WIEKU OSÓB DOZNAJĄCYCH PRZEMOCY I STOSUJĄCYCH PRZEMOC

W 1951 rodzinach objętych procedurą „Niebieskie Karty” odnotowano 2635 osób doznających przemocy. W blisko co czwartym środowisku (23,9% ogółu; 467 rodzin), objętym procedurą, więcej niż jedna osoba w rodzinie doznaje przemocy.

Biorąc pod uwagę powyższe:

- 1) w 1484 rodzinach wskazano 1 ODP (76,1% ogółu),
- 2) w 317 rodzinach wskazano 2 ODP (16,2% ogółu),
- 3) w 105 rodzinach wskazano 3 ODP (5,4% ogółu),
- 4) w 30 rodzinach wskazano 4 ODP (1,5% ogółu),
- 5) w 9 rodzinach wskazano 5 ODP (0,5% ogółu),
- 6) w 5 rodzinach wskazano 6 ODP (0,3% ogółu),
- 7) w 1 rodzinie wskazano 7 ODP (0,1% ogółu).

W 1951 rodzinach objętych procedurą „Niebieskie Karty” odnotowano 2011 osób podejrzanych o stosowanie przemocy. W 54. środowiskach (2,8% ogółu) wskazano więcej niż jedną osobę w rodzinie jako sprawcę przemocy domowej.

Biorąc pod uwagę powyższe:

- 1) w 1897 rodzinach wskazano 1 OSP (97,2% ogółu),
- 2) w 49 rodzinach wskazano 2 OSP (2,5% ogółu),
- 3) w 4 rodzinach wskazano 3 OSP (0,2% ogółu),
- 4) w 1 rodzinie wskazano 4 OSP (0,1% ogółu).

TABELA NR 22: LICZBA OSÓB DOZNAJĄCYCH PRZEMOCY I STOSUJĄCYCH PRZEMOC

	ODP		OSP	
	LICZBA	%	LICZBA	%
mężczyźni	592	22,5	1768	87,9
kobiety	2043	77,5	243	12,1
ogółem	2635	100,0	2011	100,0
→ w tym małoletni	675	25,6	16	0,8

W strukturze płci osób podejrzanych o stosowanie przemocy w rodzinie zdecydowanie dominują mężczyźni (87,9%). Odsetek kobiet podejrzanych o stosowanie przemocy stanowi 12,1% ogółu. Biorąc pod uwagę strukturę wiekową osób podejrzanych o stosowanie przemocy, znacząco dominują osoby w grupach wiekowych: 40–49 lat (27,3% ogółu sprawców) oraz 30–39 lat (26,7% ogółu sprawców). Na uwagę zasługuje, nieznaczny, ale istniejący, odsetek małoletnich sprawców przemocy (0,8% ogółu OSP).

W strukturze płci osób doznających przemocy w rodzinie dominują kobiety (77,5%). Odsetek mężczyzn doznających przemocy stanowi 22,5% ogółu i dominuje w szczególności w grupie małoletnich, znacząco zmniejszając się w grupie

mężczyzn dorosłych. W strukturze wiekowej osób doznających przemocy dominują osoby małoletnie (osoby poniżej 18 roku życia stanowią 25,6% ogółu) oraz osoby w kategorii wiekowej 30–39 lat (18,1% ogółu). W grupie wiekowej do 18 lat udział kobiet jest nieco niższy od udziału mężczyzn (45% kobiet vs. 55% mężczyzn), jednak powyżej 18 roku życia kobiety dominują znacząco (między 80% a 94%) w każdej z grup wiekowych. Jak już zaznaczono, obserwuje się bardzo wysoki odsetek małoletnich w ogólnej liczbie osób doznających przemocy, wynoszący 25,6% ogółu OD. Oznacza to, że średnio **co czwarta osoba doznająca przemocy w rodzinie, objętej procedurą „Niebieskie Karty”, to osoba małoletnia.**

TABELA NR 23: STRUKTURA WIEKU I PŁCI OSÓB DOZNAJĄCYCH PRZEMOCY I STOSUJĄCYCH PRZEMOC

WIEK	ODP			OSP		
	LICZBA	%	PŁEĆ	LICZBA	%	PŁEĆ
poniżej 13 lat	426	16,2	169 K, 257 M	0	0,0	0 K, 0 M
13–17	249	9,4	136 K, 113 M	16	0,8	2 K, 14 M
18–24	208	7,9	167 K, 41 M	89	4,4	7 K, 82 M
25–29	156	5,9	133 K, 23 M	134	6,7	12 K, 122 M
30–39	477	18,1	446 K, 31 M	537	26,7	83 K, 454 M
40–49	367	13,9	333 K, 34 M	550	27,3	70 K, 480 M
50–59	297	11,3	273 K, 24 M	330	16,4	34 K, 296 M
60–69	256	9,7	220 K, 36 M	236	11,7	23 K, 213 M
70 lat i powyżej	174	6,6	143 K, 31 M	82	4,1	8 K, 74 M
brak danych	25	0,9	23 K, 2 M	37	1,8	4 K, 33 M
	2635	100,0	2043 K, 592 M	2011	100,0	243 K, 1768 M

3.2. OSOBY DOZNAJĄCE PRZEMOCY I STOSUJĄCE PRZEMOC WE WZAJEMNEJ RELACJI

Biorąc pod uwagę grupy, które dominują wśród osób doznających przemocy najliczniejsze są trzy z nich:

- 1) małżonkowie / partnerzy (68,1% ogółu rodzin),
- 2) dzieci – tak dorośle, jak i małoletnie – w rodzinach, mieszkające z rodzicami, opiekunami lub partnerami rodziców (43,1% ogółu rodzin),
- 3) rodzice / opiekunowie (17,1% ogółu rodzin).

Pozostałe grupy są mało liczne.

Uwzględniając pojedynczy status osoby doznającej przemocy w relacji do sprawcy, dominują:

- 1) żony (45,5% ogółu ODP, co oznacza, że w blisko połowie rodzin, objętych procedurą „Niebieskie Karty”, żona jest osobą doznającą przemocy),
- 2) córki (19,3% ogółu ODP),
- 3) synowie (18,8% ogółu ODP),

4) konkubiny (16,2% ogółu ODP),

5) matki (13,3% ogółu ODP).

Udział pozostałych grup jest niski w porównaniu do powyższych – żaden nie przekracza 3,3%.

Warto dodać, iż małą grupę osób doznających przemocy stanowią osoby schorowane w znacznym stopniu, wymagające stałej opieki (2,0% ogółu, 53 osoby) oraz osoby upośledzone intelektualnie (1,2% ogółu, 32 osoby). Posiadane materiały źródłowe nie pozwalają stwierdzić, czy powyższe wynika z faktu sporadycznego stosowania przemocy w stosunku do tych grup, czy raczej z faktu ukrycia zjawiska. Faktem jednak jest, iż – jak wskazują materiały źródłowe – przemoc częściej w odniesieniu do tych dwóch grup zgłaszana jest przez świadków, niż bezpośrednio przez osoby doznające zachowań przemocowych (odsetek procedur zgłoszonych przez świadków w przypadku osób schorowanych w znacznym stopniu sięga 50,9% ogółu, zaś w przypadku osób upośledzonych intelektualnie – 53,1%; odsetek zgłoszeń przez świadków przemocy w populacji osób badanych wynosi zaś 18,9%, por. tab. nr 6).

TABELA NR 24: STATUS ODP W RELACJI DO OSP (N=1951)

ODP	LICZBA	%
MAŁŻONEK/KA – PARTNER/KA	1329	68,1
żona	887	45,5
konkubina	317	16,2
 była żona	54	2,8
mąż	41	2,1
była konkubina	14	0,7
konkubent	12	0,6
były mąż	3	0,2
były konkubent	1	0,1
DZIECI (W TYM DOROSŁE) MIESZKAJĄCE Z RODZICAMI / PARTNERAMI RODZICÓW	841	43,1
córka	376	19,3
 syn	366	18,8
pasierbica	33	1,7
córka konkubiny/konkubenta	24	1,2
syn konkubiny/konkubenta	23	1,2
pasierb	19	1,0

ODP	LICZBA	%	
RODZICE / OPIEKUNOWIE			
	matka	259	13,3
	ojciec	65	3,3
	konkubent matki	4	0,2
	ojczym	4	0,2
	macocha	1	0,1
RODZEŃSTWO			
	siostra	40	2,1
	brat	18	0,9
WNUKI			
	wnuk	23	1,2
	wnuczka	14	0,7
	wnuk byłej żony (przybrany wnuk)	1	0,1
DZIADKOWIE			
	babcia	16	0,8
	dziadek	4	0,2
TEŚCIOWIE / RODZICE PARTNERA			
	teściowa	7	0,4
	teść	5	0,3
	matka konkubiny/konkubenta	2	0,1
	ojciec konkubiny	1	0,1
CZŁONKOWIE DALSZEJ RODZINY LUB OSOBY NIESPOKREWNIONE			
	synowa	9	0,5
	siostrzeniec	5	0,3
	bratowa	3	0,2
	szwagierka	2	0,1
	matka nieżyjącej konkubiny	2	0,1
	ciotka	2	0,1
	zięć	2	0,1
	syn przyjaciółki/znajomej	2	0,1
	bratanek	1	0,1
	bratanica	1	0,1
	aktualna żona byłego męża	1	0,1
	partnerka siostrzeńca	1	0,1
	syn pasierbicy	1	0,1
	córka pasierbicy	1	0,1
	córka bratanicy	1	0,1
	siostrzenica	1	0,1
	babcia żony	1	0,1
	żona nieżyjącego siostrzeńca	1	0,1
	podopieczna (osoba obca pod opieką)	1	0,1

UWAGA: odsetki nie sumują się do 100%, ponieważ w jednej rodzinie mogło być kilku ODP o różnym stopniu pokrewieństwa z osp

Biorąc pod uwagę grupy, które dominują wśród osób stosujących przemoc najliczniejsze są trzy z nich:

- 1) małżonkowie / partnerzy (68,1% ogółu rodzin),
- 2) rodzice / opiekunowie (33,5% ogółu rodzin)
- 3) dzieci – tak dorośle, jak i małoletnie – w rodzinach, mieszkające z rodzicami, opiekunami lub partnerami rodziców (16,4% ogółu rodzin).

Pozostałe grupy są mało liczebne.

Uwzględniając pojedynczy status osoby stosującej przemoc w relacji do ofiary, dominują:

- 1) mężowie (45,5% ogółu OSP, co oznacza, że w blisko połowie rodzin, objętych procedurą „Niebieskie Karty”, mąż jest sprawcą przemocy domowej),
- 2) ojcowie (22,0% ogółu OSP),
- 3) konkubenci (16,2% ogółu OSP),
- 4) synowie (14,0% ogółu OSP).

Udział pozostałych grup jest niski w porównaniu do powyższych – żaden nie przekracza 7,3%.

TABELA NR 25: STATUS OSP W RELACJI DO ODP (N=1951)

OSP	LICZBA	%
MAŁŻONEK/KA – PARTNER/KA		
mąż	887	45,5
konkubent	317	16,2
były mąż	54	2,8
żona	41	2,1
były konkubent	14	0,7
konkubina	12	0,6
była żona	3	0,2
była konkubina	1	0,1
RODZICE / OPIEKUNOWIE		
ojciec	430	22,0
matka	142	7,3
ojczym	44	2,3
konkubent matki	35	1,8
konkubina ojca	2	0,1
DZIECI (W TYM DOROSŁE) MIESZKAJĄCE Z RODZICAMI / PARTNERAMI RODZICÓW		
syn	273	14,0
córka	37	1,9
pasierb	5	0,3
syn konkubiny	3	0,2
córka konkubiny	1	0,1
RODZEŃSTWO		
brat	52	2,7
siostra	5	0,3

OSP	LICZBA	%
 DZIADKOWIE	30	1,5
dziadek	15	0,8
babcia	14	0,7
były mąż babci (przyszywany dziadek)	1	0,1
 WNUKI	20	1,0
wnuk	16	0,8
wnuczka	4	0,2
 TEŚCIOWIE	11	0,6
teść	6	0,3
teściowa	5	0,3
CZŁONKOWIE DALSZEJ RODZINY LUB OSOBY NIESPOKREWNIONE	39	2,0
synowa	7	0,4
zięć	6	0,3
wujek	5	0,3
ciotka	3	0,2
szwagier	3	0,2
bratowa	2	0,1
 konkubent córki	2	0,1
konkubent nieżyjącej córki	2	0,1
przyjaciół/znajomy matki	2	0,1
ciotka partnera	1	0,1
siostrzeniec	1	0,1
ojczym matki	1	0,1
była żona obecnego męża	1	0,1
mąż wnuczki	1	0,1
żona nieżyjącego siostrzeńca	1	0,1
opiekun (osoba obca)	1	0,1

UWAGA: odsetki nie sumują się do 100%, ponieważ w jednej rodzinie mogło być kilku OSP o różnym stopniu pokrewieństwa z OSP

Pogłębiono analizę trzech najpowszechniej występujących typów relacji pomiędzy osobami stosującymi przemoc a doznającymi przemoc w ramach poszczególnych grup, próbując wskazać, które z nich dominują nad pozostałymi.

O ile bowiem w pierwszej z grup (małżonkowie / partnerzy), z uwagi na rozłączność statusów OSP i OSP, rozkład w ramach grupy wskazuje jednocześnie na dominujące typy relacji, o tyle w przypadku pozostałych dwóch („rodzice – dziecko”; „dziecko – rodzice”) niezbędne jest pogłębienie analiz. Na podstawie powyższych danych nie można bowiem jednoznacznie stwierdzić, który typ relacji jest

najpowszechniejszy i dokładnie jakiego odsetka rodzin dotyczy. Przykładowo, czy w ramach grupy „rodzice – dziecko”, przemoc wobec synów, częściej jest stosowana przez ojców, czy matki, lub też w ramach grupy „dziecko – rodzice”, przemoc wobec matek częściej stosują synowie, czy córki? Pogłębione analizy umożliwiają sprecyzowanie wskazań.

W grupie zrelatywizowanej do kategorii „OSP – rodzic, OSP – dziecko”, dominującą jest grupa ojców stosujących przemoc wobec synów (taka konfiguracja pojawiła się w 308 spośród 1951 rodzin objętych procedurą, co stanowi

15,8% ogółu), jednak bardzo zbliżony odsetek stanowi też grupa ojców stosujących przemoc w stosunku do córek (290 rodzin; 14,9% ogółu). Jednocześnie ojcowie najczęściej stosują przemoc wobec dzieci małoletnich (i córek, i synów). Odsetek ojców stosujących przemoc wobec małoletnich synów jest jednak wyższy niż wobec małoletnich córek i dzieci dorosłych, i stanowi dominantę (249 rodzin), biorąc pod uwagę wszystkie typy relacji występujące w grupie „OSP rodzic – ODP dziecko”. Odsetek matek stosujących przemoc jest relatywnie niski i jeśli występuje częściej dotyczy córek, niż synów oraz częściej dzieci małoletnich, niż dorosłych.

W grupie zrelatywizowanej do kategorii „OSP – dziecko, ODP – rodzic”, dominującą jest grupa synów stosujących przemoc wobec matek. Dominacja tej grupy nad pozostałymi jest wyraźna i znacząca (dotyczy 231 spośród 1951 rodzin objętych procedurą, co stanowi 11,8% ogółu). Ponad 80% ogółu dorosłych synów stosujących przemoc wobec matek to osoby z problemem uzależnienia, głównie od alkoholu. Odsetek córek stosujących przemoc wobec rodziców jest niski i jeśli występuje dotyczy głównie matek. Nie odnotowano w ogóle przypadków, w których małoletnia córka stosowałaby przemoc wobec ojca. Odnotowano jednak pojedynczą sytuację stosowania przemocy przez małoletnią córkę wobec matki oraz 12 rodzin, w których

małoletni syn stosuje przemoc wobec rodzica, najczęściej wobec matki. W przypadku 10 z ww. 13 rodzin matka lub ojciec jest jedynym rodzicem wychowującym dziecko (rodziny niepełne).

Biorąc pod uwagę grupy, skategoryzowane według typu relacji **pomiędzy osobami stosującymi przemoc a doświadczającymi przemocy**, zauważana jest dominacja:

WG DUŻYCH GRUP:

- 1) mąż – żona (887 rodzin, 45,5% ogółu),
- 2) konkubent – konkubina (317 rodzin, 16,2% ogółu),
- 3) ojciec – syn (308 rodzin, 15,8% ogółu),
- 4) ojciec – córka (290 rodzin, 14,9% ogółu),
- 5) syn – matka (231 rodzin, 11,8% ogółu).

WG PODGRUP:

- 1) mąż – żona (887 rodzin, 45,5% ogółu),
- 2) konkubent – konkubina (317 rodzin, 16,2% ogółu),
- 3) ojciec – małoletni syn (249 rodzin, 12,8% ogółu),
- 4) dorosły syn – matka (220 rodzin, 11,3% ogółu),
- 5) ojciec – małoletnia córka (187 rodzin, 9,6% ogółu).

TABELA NR 26: DOMINUJĄCE TYPY RELACJI POMIĘDZY OSP I ODP W RODZINACH OBJĘTYCH PROCEDURĄ „NIEBIESKIE KARTY” (N=1951)

OSP	ODP	LICZBA	%
GRUPA: MAŁŻONKOWIE / PARTNERZY			
→ mąż	→ żona	887	45,5
→ konkubent	→ konkubina	317	16,2
GRUPA: RODZIC – DZIECKO			
ojciec	córka	290	14,9
→ ojciec	→ małoletnia córka	187	9,6
→ ojciec	→ dorosła córka	103	5,3
ojciec	syn	308	15,8
→ ojciec	→ małoletni syn	249	12,8
→ ojciec	→ dorosły syn	59	3,0
matka	córka	103	5,3
→ matka	→ małoletnia córka	66	3,4
→ matka	→ dorosła córka	37	1,9
matka	syn	65	3,3
→ matka	→ małoletni syn	58	3,0
→ matka	→ dorosły syn	7	0,4

OSP	ODP	LICZBA	%
GRUPA: DZIECKO – RODZIC			
syn	matka	231	11,8
→ dorosły syn	→ matka	220	11,3
→ małoletni syn	→ matka	11	0,6
syn	ojciec	59	3,0
→ dorosły syn	→ ojciec	58	3,0
→ małoletni syn	→ ojciec	1	0,1
córka	matka	31	1,6
→ dorosła córka	→ matka	30	1,5
→ małoletnia córka	→ matka	1	0,1
córka	ojciec	8	0,4
→ dorosła córka	→ ojciec	8	0,4
→ małoletnia córka	→ ojciec	0	0,0

3.3. STATUS OSÓB DOZNAJĄCYCH PRZEMOCY I STOSUJĄCYCH PRZEMOC NA RYNKU PRACY

Niezmiernie ważkim zagadnieniem w kontekście przemocy w rodzinie, pozostaje zależność ekonomiczna pomiędzy doznającym a sprawcą przemocy. Jest to jeden z tych czynników, który (obok zależności psychicznej) uznać można za szczególnie znaczący dla skuteczności podejmowanych działań integracyjnych – może bowiem utrudniać lub ułatwiać proces przerywania relacji przemocowej, determinując czasookres pozostawania ofiary w relacji przemocowej. Jako że najczęściej o zależności ekonomicznej decyduje status osób na rynku pracy, poddano badaniu również ten aspekt życia społecznego. Powyższe pozwoliło

też na przeanalizowanie struktury wykonywanych zawodów, co w pośredni sposób obrazuje status społeczny osób objętych procedurą i uzupełnia wątek stereotypizacji zjawiska przemocy w rodzinie o nowe treści.

Status na rynku pracy osób doznających przemocy w odniesieniu do statusu osób stosujących przemoc jest porównywalny, zarówno jeśli wziąć pod uwagę odsetek osób zatrudnionych (por. ODP – 41,0% vs. OSP – 45,0%), jak i nieaktywnych zawodowo (por. ODP – 51,8% vs. OSP – 46,0%). Znaczącą statystycznie różnicę obserwuje się jedynie w przypadku osób podejmujących prace dorywcze. Podejmuje je zdecydowanie mniej osób doznających przemocy (8,2%), niż stosujących przemoc (16,4%).

TABELA NR 27: STATUS ODP I OSP NA RYNKU PRACY

	ODP (N=1960)	%	OSP (N=1995)	%
osoby zatrudnione	804	41,0	898	45,0
osoby nieaktywne zawodowo lub bezrobotne	1015	51,8	917	46,0
→ w tym emeryci	324	16,5	223	11,2
→ w tym renciści lub osoby pobierające zasiłek stały z tytułu niepełnosprawności	129	6,6	154	7,7
→ w tym osoby uczące się / studiujące	93	4,7	13	0,7
→ w tym osoby podejmujące prace dorywcze	160	8,2	328	16,4
brak danych	141	7,2	180	9,0

UWAGA: populację badanych osób stanowią pełnoletni ODP i OSP

W strukturze zawodów, wykonywanych przez osoby doznające przemocy, zauważyć można duże spolaryzowanie, co bezpośrednio koresponduje ze zdywersyfikowaniem, jakie obserwuje się w statusie społecznym rodzin objętych procedurą. *Spectrum* wykonywanych zawodów jest bowiem bardzo szerokie – począwszy od pracowników

wykonyjących prace proste, poprzez pracowników biurowych, kończąc na pracownikach zajmujących stanowiska kierownicze lub wykonyjących zawody uznawane za elitarne, czy też wymagające wysokich kwalifikacji i umiejętności.

TABELA NR 28: ZAWODY WYKONYWANE PRZEZ ODP (N=804)

	LICZBA
sprzedawca (w tym kasjer-sprzedawca, ekspedient/ka)	109
pracownicy biurowi i administracyjni (firmy prywatne, instytucje publiczne)	86
własna działalność gospodarcza (różnego typu)	61
pracownicy wykonujący prace proste, w tym:	52
→ sprzętaczk/ka	47
→ salowa	3
→ inne (szatniarka w szkole, woźna)	2
pracownicy fizyczni niskokwalifikowani (pracownik na linii produkcyjnej, pracownik magazynowy, pracownik piekarni, dostarczyciel pizzy, dozorca, pracownik gospodarczy, szwaczka)	31
pedagogzy (nauczyciel, przedszkolanka, pomoc nauczyciela, wychowawca świetlicy, logopeda, lektor języka obcego)	31
pracownicy w zawodach okołomedycznych, w tym:	27
→ pielęgniarka	10
→ analityk medyczny	4
→ fizjoterapeuta	3
→ położna	2
→ dentysta	1
→ inne sprecyzowane (farmaceuta, asystentka stomatologiczna)	2
→ inne niesprecyzowane	5
kucharz / pomoc kuchenna	13
służby mundurowe (policjant, strażnik miejski, żołnierz zawodowy) oraz pracownicy cywilni w służbach mundurowych	13
opiekun/ka (osób starszych / dzieci)	13
kelner/ka / barman/ka	13
księgowa/y	12
obsługa klienta (punkt handlowy, <i>call center</i> , recepcjonista, sieć komunikacyjna)	10
krawcowa/krawiec	9
fryzjer/ka	5
pracownicy na stanowiskach kierowniczych wysokiego szczebla (w tym inżynierowie)	5
pracownik biura podróży	3
kosmetyczka	3
lekarze	2
kadrowa/y	2
marynarze	2
inne, wyżej niesklasyfikowane (w tym radca prawny, psycholog, szkoleniowiec, agent ubezpieczeniowy, zawodowy kierowca, weterynarz)	13
brak danych	289

TABELA NR 29: PRACE DORYWCZE WYKONYWANE PRZEZ ODP (N=160)

	LICZBA
sprzątaczk/ka	23
opiekun/ka (osób starszych / dzieci)	15
sprzedawcy	13
ochrona	5
gastronomia (barmanka, zmywanie naczyń w kuchni)	4
usługi kosmetyczne	3
prace sezonowe w ogrodnictwie lub budownictwie	3
inne, wyżej niesklasyfikowane (hostessa, roznoszenie ulotek, zbieranie surowców wtórnych, dorabianie kluczy, wynajem pokoi, krawcowa, magazynier, dostarczyciel pizzy, aktorka)	9
brak danych	85

Struktura zawodów, wykonywanych przez osoby stosujące przemoc, jest również mocno zdywersyfikowana. Na uwagę zasługują ponadto dwie grupy – zawodowych wojskowych oraz marynarzy. Ich obecność w strukturze zawodowej OSP można wiązać w dużej mierze ze specyfiką Gdyni, tj. nadmorskim i portowym charakterem miasta oraz stacjonujących na terenie Garnizonu Gdynia – dowództw, instytucji oraz jednostek wojskowych. Tabela poniżej nie przedstawia w sposób pełny reprezentacji tych zawodów w ogólnej strukturze, z uwagi na wcześniejszy

wiek emerytalny osób je wykonujących oraz ograniczenia metodologiczne związane z niewystarczającą dostępnością informacji o zawodach wykonywanych przez osoby objęte procedurą „Niebieskie Karty” przed przejściem na emeryturę. Uwzględniając zarówno liczbę osób wykonujących te zawody aktualnie, jak i w przeszłości (aktualnie emeryci lub renciści), zidentyfikowano ogółem 184 osób, reprezentujących obie grupy zawodowe, co stanowi 9,2% ogółu OSP w wieku powyżej 18 roku życia.

TABELA NR 30: ZAWODY WYKONYWANE PRZEZ OSP (N=898)

	LICZBA
własna działalność gospodarcza (różnego typu)	125
wysokokwalifikowani pracownicy stoczniowi (spawacz, monter kadłubów okrętowych / instalacji, mechanik, ślusarz, elektryk, szlifierz, elektryk, monter, spawacz, operator dźwigów/suwnic)	89
pracownicy fizyczni niskokwalifikowani (brygadzysta, monter reklam, pracownik na linii produkcyjnej, kierowca w piekarni, portier, palacz, woźna, salowa, pracownik budowlany, pracownik magazynowy, listonosz, konserwator, wulkanizator)	89
marynarz	48
zawodowy kierowca	47
zawodowy wojskowy	40
pracownicy biurowi i administracyjni (firmy prywatne, instytucje publiczne)	38
sprzedawca (kasjer-sprzedawca, ekspedient/ka)	33
pracownicy fizyczni wysokokwalifikowani (stolarz, złotnik, ślusarz, pracownik na platformach wiertniczych, lakiernik, malarz-piaskarz, monter instalacji sanitarnych, wentylacyjnych, hydraulik, operator maszyny, rewident taboru)	24

LICZBA

pracownicy na stanowiskach kierowniczych, w tym inżynierowie	20
mechanik samochodowy	14
pracownicy ochrony / dozorczy	14
sprzątaczk/ka	12
przedstawiciel handlowy	12
pedagogzy (przedszkolanka, nauczyciel, wykładowca akademicki)	9
wolne zawody (muzycy, aktor, fotograf, tancerz, plastyk, grafik)	9
pracownik gastronomii	8
lekarz	5
zawody okołomedyczne (pielęgniarka, pomoc dentystyczna, położna, farmaceuta)	5
policjant/ka	4
inne, wyżej niesklasyfikowane (w tym monter balustrad, konwojent, ustawiacz pociągów, opiekunka, monter okien, radca prawny, księgowy, montażysta, strażak, architekt, krawcowa, pracownicy punktów obsługi klienta)	18
brak danych	235

TABELA NR 31: PRACE DORYWCZE WYKONYWANE PRZEZ OSP (N=328)

LICZBA

pracownicy fizyczni na budowach	63
dozorcy / ochroniarze / stróże	23
pracownicy fizyczni wysokokwalifikowani (w tym stolarze, kierowcy zawodowi, elektrycy, monterzy, spawacze)	13
sprzątaczk/ka, pracownicy porządkowi	13
zbieranie surowców wtórnych	11
pracownicy wykonujący prace remontowe	10
mechanicy samochodowi	8
prace sezonowe w ogrodnictwie lub budownictwie	5
sprzedawcy	5
kierowcy niezawodowi	4
inne, wyżej niesklasyfikowane (w tym wykładowca akademicki, prace konserwatorskie, piekarz, instruktor jazdy, kucharz, informatyk, nauczycielka, ławnik sądowy)	21
brak danych	152

3.4. WYKSZTAŁCENIE OSÓB DOZNAJĄCYCH PRZEMOCY I STOSUJĄCYCH PRZEMOC

Formularze „Niebieskiej Karty („A”, „C”, „D”) nie agregują danych dotyczących wykształcenia osób doznających i podejrzanych o stosowanie przemocy. Analiza materiałów

źródłowych, pozwoliła na zidentyfikowanie wykształcenia w odniesieniu do mniej niż połowy osób objętych procedurą „Niebieskie Karty”. Z uwagi na zbyt wysoki odsetek braków danych, możliwość interpretacji wyników jest jednak ograniczona.

TABELA NR 32: STRUKTURA WYKSZTAŁCENIA OSP I ODP

	ODP (N=1960)		OSP (N=1995)	
		%		%
brak lub podstawowe	130	6,6	115	5,8
gimnazjalne	79	4,0	37	1,9
ponadgimnazjalne	390	19,9	354	17,7
pomaturalne	16	0,8	13	0,7
wyższe	92	4,7	75	3,8
brak danych	1253	63,9	1401	70,2
	1960	100,0	1995	100,0

UWAGA: populację badanych osób stanowią pełnoletni ODP i OSP

3.5. FORMY PRZEMOCY W RODZINACH OBJĘTYCH PROCEDURĄ „NIEBIESKIE KARTY”

Dominującą formę doznawanej przemocy stanowi przemoc psychiczna, która dotyczy 95,2% ogółu ODP. Wśród dominujących form przemocy psychicznej znajdują się: wyzwiska (doznaje ich 84,3% osób), krytykowanie (74,3%), poniżanie (73,4%), ośmieszanie (64,8%), groźby (62,2%) oraz ciężkie niepokojenie (61,5%)

Odsetek osób doznających przemocy fizycznej jest również wysoki i dotyczy 81,3% ogółu osób. Wśród dominujących

form przemocy fizycznej znajdują się: popychanie (doznaje ich 71,3% osób), uderzanie (58,5%) oraz spoliczkowanie (32,8%).

Wśród badanej zbiorowości doznawane są również inne formy przemocy, niesklasyfikowane według jednej z trzech wskazanych grup. Wśród nich najczęściej wskazywano na doświadczanie groźb karalnych / znieważania (41,5%) oraz na uszkodzenie / niszczenie mienia (36,1%).

Udział osób doznających przemocy seksualnej jest najniższy wśród wszystkich form przemocy i dotyczy 6,1% ogółu ODP, najczęściej kobiet.

TABELA NR 33: FORMY DOZNAWANEJ PRZEMOCY PRZEZ ODP

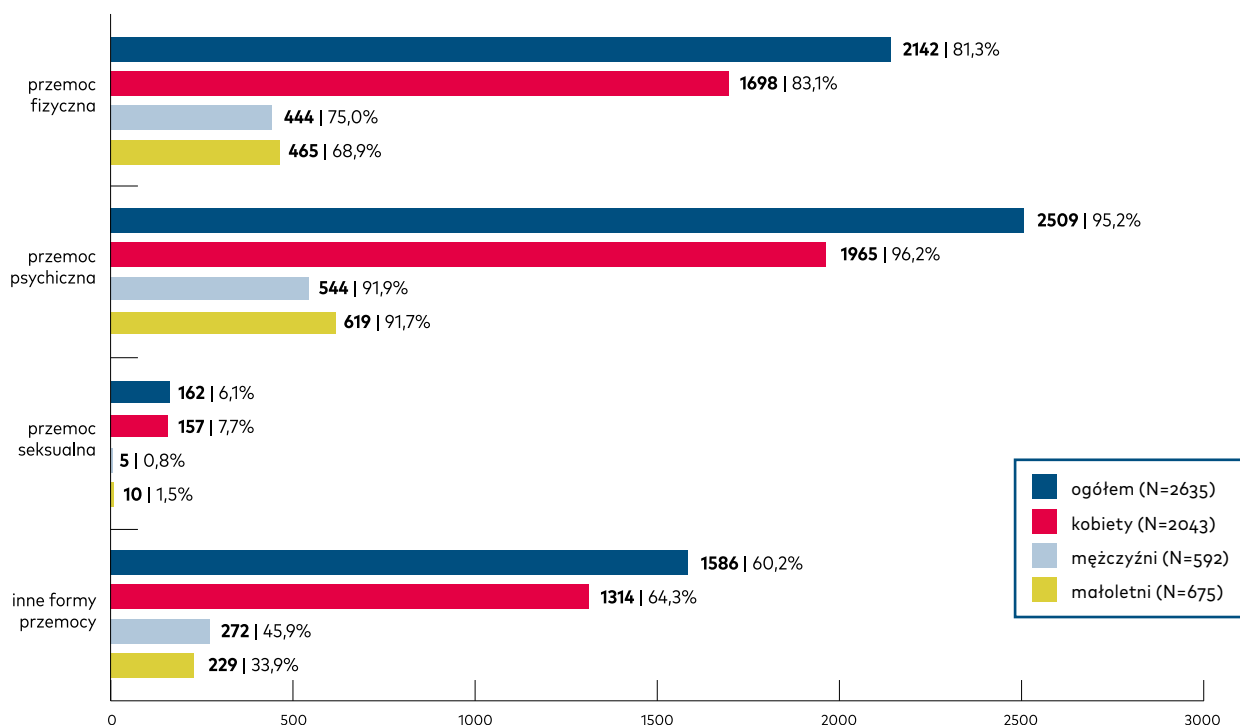
	OGÓŁEM (N=2635)		KOBIECY (N=2043)		MĘŻCZYŹNI (N=592)		MAŁOLETNI (N=675)	
	LICZBA	%	LICZBA	%	LICZBA	%	LICZBA	%
przemoc fizyczna	2142	81,3	1698	83,1	444	75,0	465	68,9
przemoc psychiczna	2509	95,2	1965	96,2	544	91,9	619	91,7
przemoc seksualna	162	6,1	157	7,7	5	0,8	10	1,5
inne formy przemocy	1586	60,2	1314	64,3	272	45,9	229	33,9

Powszechność doznawania poszczególnych rodzajów przemocy jest identyczna w każdej z trzech badanych grup (tj. wśród: mężczyzn, kobiet, małoletnich). W przypadku każdej z nich dominującą formą doznawanej przemocy jest przemoc psychiczna, następnie fizyczna, inne formy przemocy oraz – w najmniejszym stopniu – przemoc seksualna.

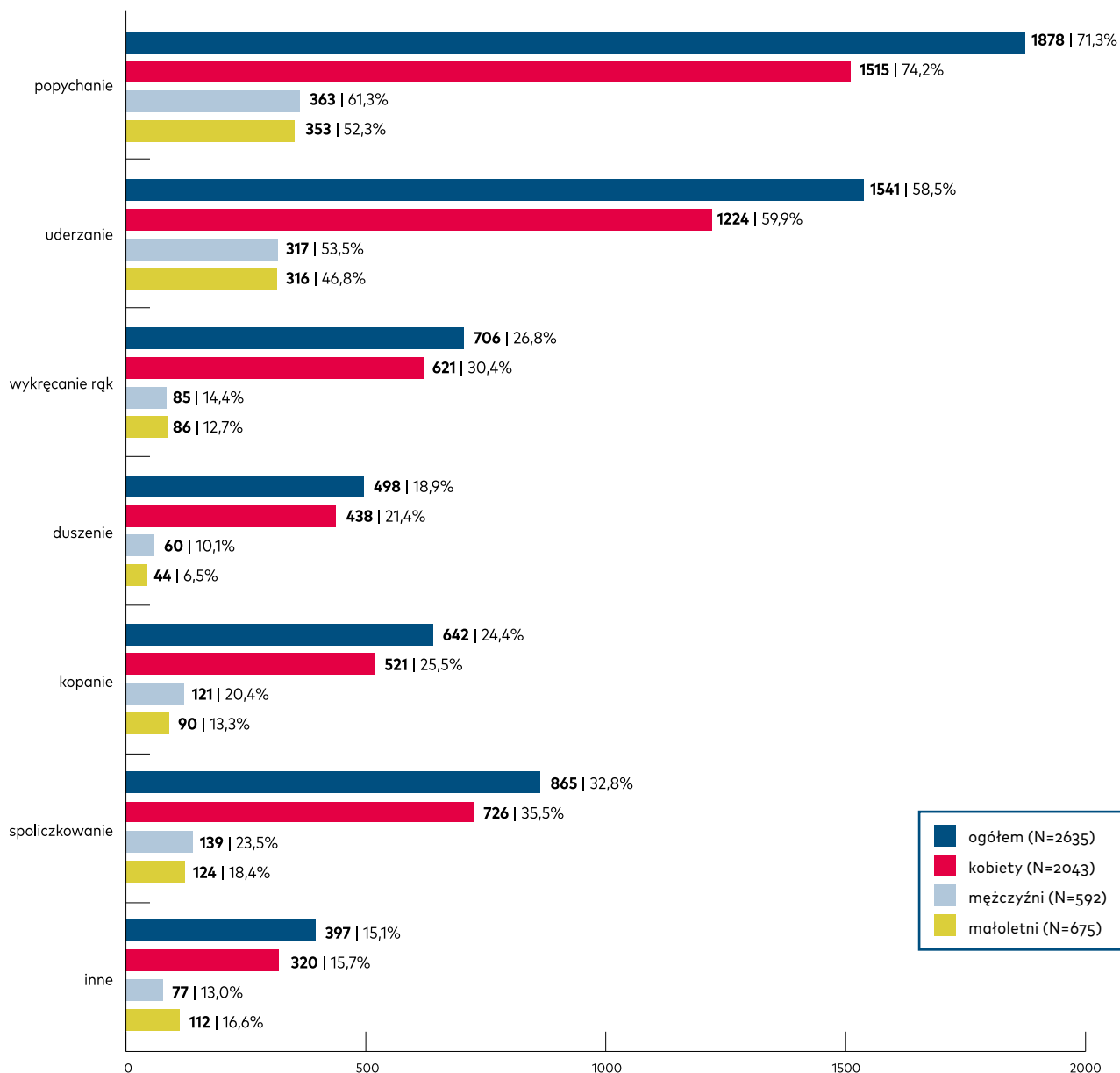
Warto również podkreślić, iż **86,0% ogółu ODP doznaje więcej niż jedną formę przemocy – najczęściej jest to jednocześnie przemoc psychiczna i fizyczna.**

Różnice między poszczególnymi grupami są jednak widoczne, jeśli wziąć pod uwagę procentowy udział osób z danej grupy, doznających określonej formy przemocy. Biorąc pod uwagę powyższe, przemoc fizyczna oraz seksualna najczęściej stosowana jest wobec kobiet, rzadziej w stosunku do mężczyzn i małoletnich. W ramach poszczególnych form przemocy fizycznej obserwowana jest również zdecydowana przewaga kobiet nad pozostałymi grupami, w szczególności w odniesieniu do takich form przemocy fizycznej jak wykręcanie rąk, spoliczkowanie, popychanie czy duszenie.

WYKRES NR 1: FORMY DOZNAWANEJ PRZEMOCY PRZEZ ODP – ZA PKT. IV FORMULARZA „NIEBIESKA KARTA – A”

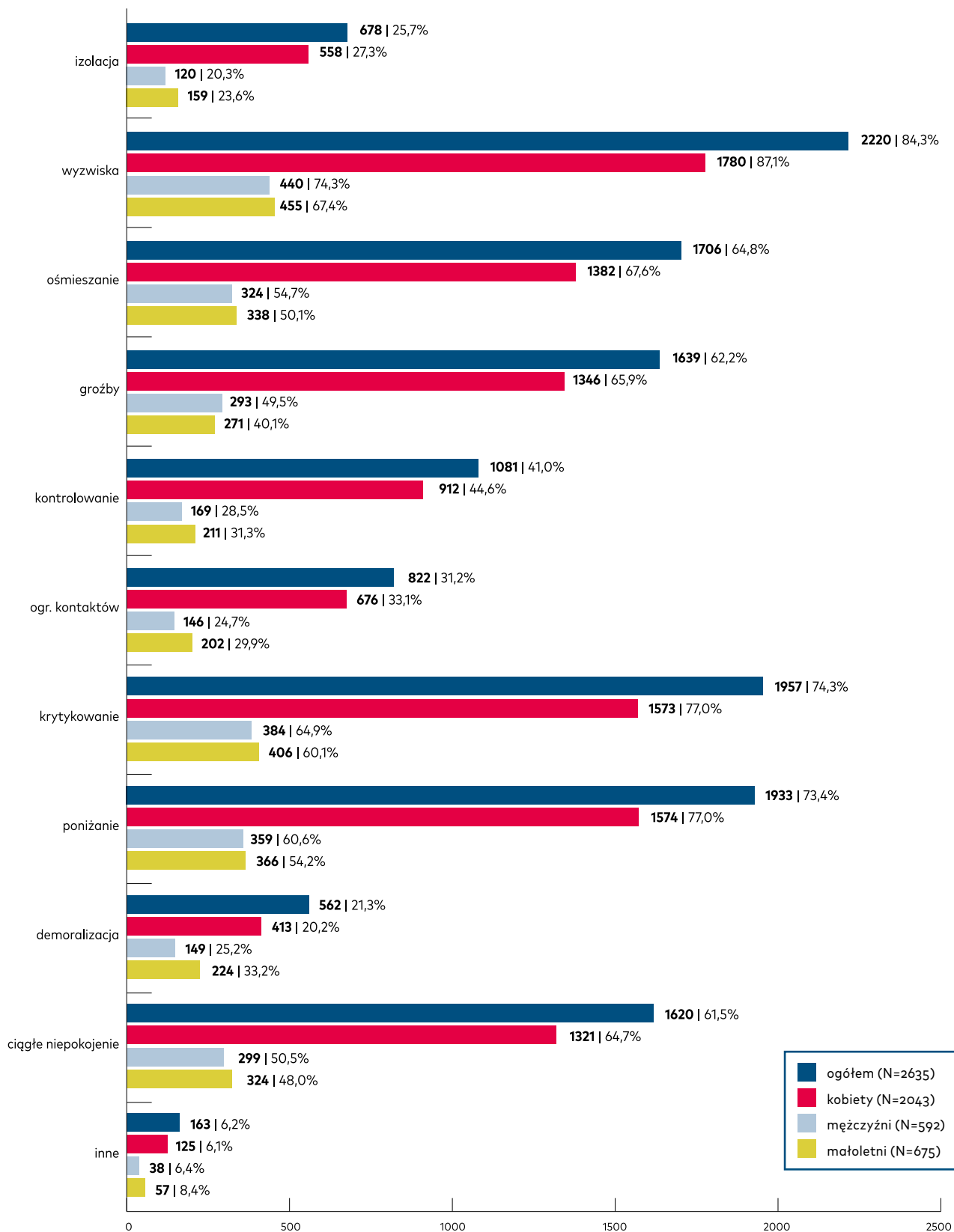
WYKRES NR 2: FORMY STOSOWANEJ PRZEMOCY FIZYCZNEJ WOBEC ODP - ZA PKT. IV FORMULARZA „NIEBIESKA KARTA - A”

Wśród innych form doznawanej przemocy fizycznej wskazywano m.in. na: szturchanie i szarpanie, ciągnięcie / szarpanie za włosy lub wrywanie włosów, opluwanie (w tym plucie w twarz), uderzanie lub rzucanie przedmiotami (w tym nożem), gryzienie, szczypanie, okładanie pięściami / przykładanie pięści do twarzy, bicie pasem / klapsy, uderzanie głową o ścianę lub o podłogę, oblewanie (piwem, zimną wodą, wrzątkiem), ciągnięcie po podłodze,

rzucanie o ścianę, klepanie, ściskanie, krępowanie fizyczne (np. taśmą klejącą) lub wiązanie, zepchnięcie ze schodów, grożenie nożem lub siekierą (w tym przykładanie noża do gardła), przypalanie papierosem, dmuchanie dymem w twarz, wrywanie przedmiotów z rąk, kopanie w nerki, ściskanie za kark, ciągnięcie za uszy lub miażdżenie uszu, wkładanie palców do oczu, podbicie oka, łamanie palców, duszenie kablem.

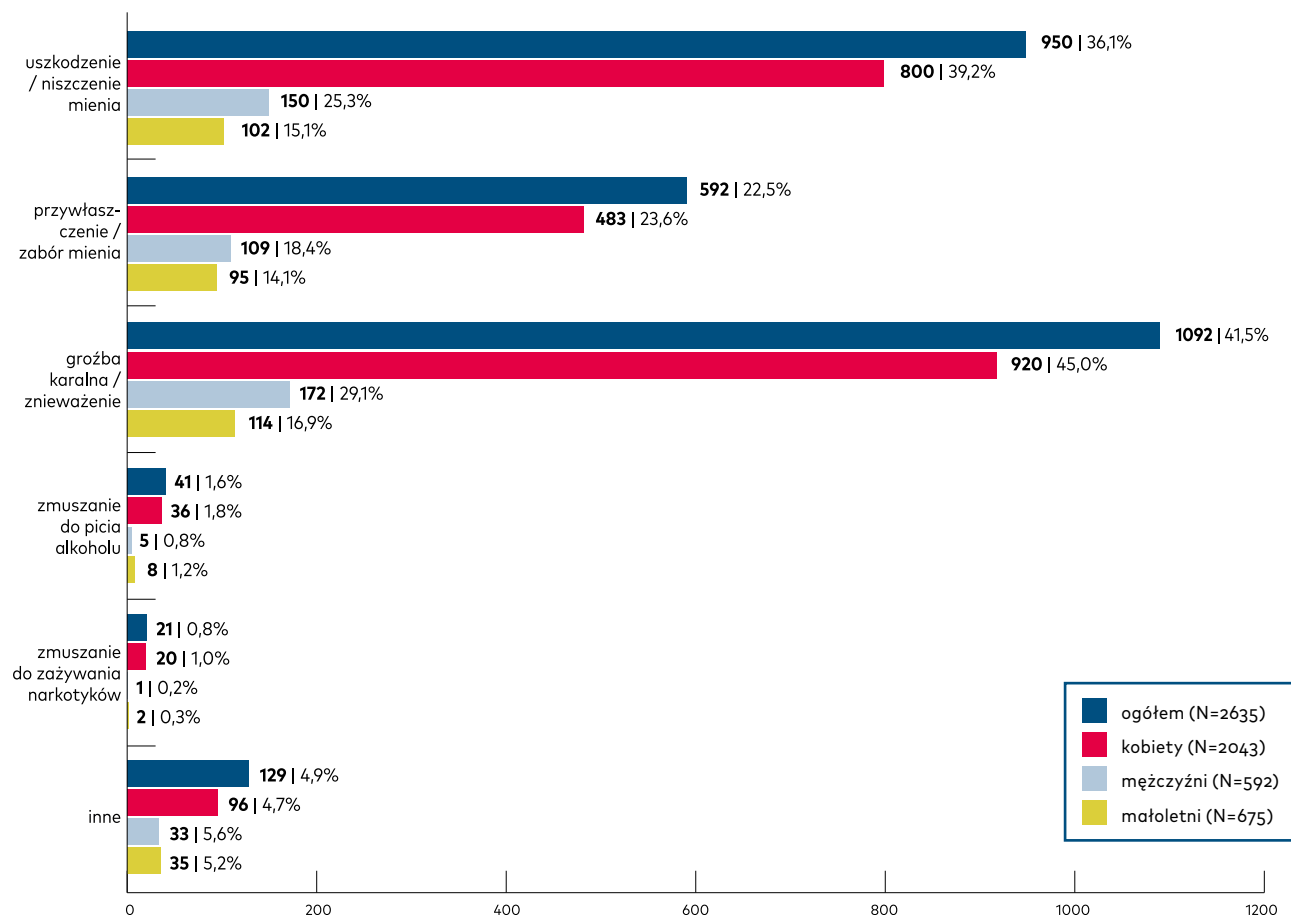
WYKRES NR 3: FORMY STOSOWANEJ PRZEMOCY PSYCHICZNEJ WOBEC ODP - ZA PKT. IV FORMULARZA „NIEBIESKA KARTA - A”

Wśród innych form doznawanej przemocy psychicznej wskazywano na: szantażowanie (w tym stosowanie szantażu emocjonalnego), zastraszanie, groźenie, nękanie (w tym telefoniczne), krzyki i hałasowanie, okradanie / zabieranie mienia, wymuszanie, zaniedbywanie, ignorowanie, nadużywanie alkoholu, kontrolowanie, wyręczanie się, wyrzucanie z domu, śledzenie, oskarżanie, wywoływanie

poczucia winy / obwinianie (np. za niepowodzenia), ubliżanie, ośmieszanie lub oczernianie (np. wśród znajomych lub w miejscu pracy), ubliżanie, wmawianie choroby psychicznej, groźenie nożem lub pistoletem, zmuszanie (np. do spania na podłodze, oglądania filmów o treściach przemocowych), lizanie.

WYKRES NR 4: INNE FORMY STOSOWANEJ PRZEMOCY WOBEC ODP – ZA PKT. IV FORMULARZA „NIEBIESKA KARTA – A”

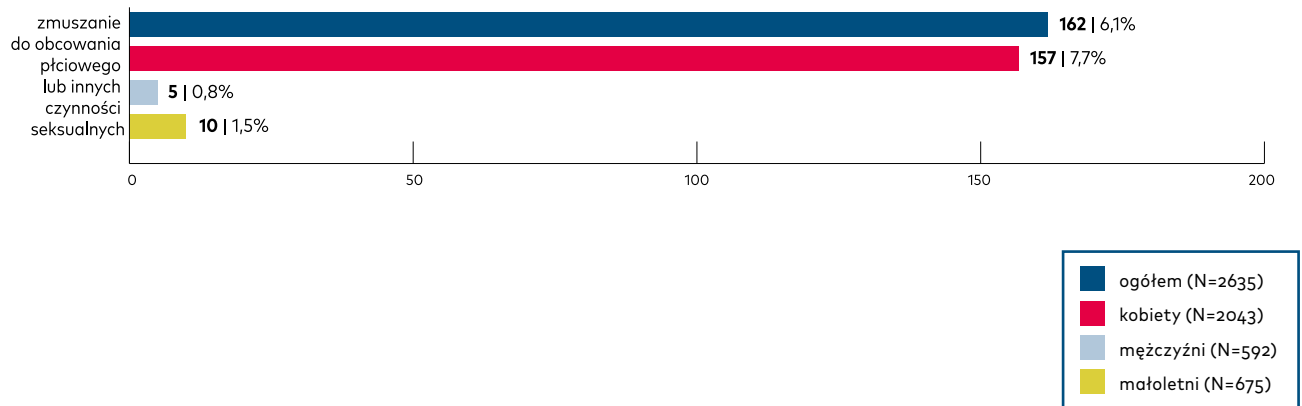

Wśród innych form doznawanej przemocy wskazywano na: buntowanie dziecka, manipulowanie dziećmi, skłócanie rodziny i przyjaciół, picie alkoholu w obecności dziecka, formy przemocy psychicznej (wywoływanie poczucia winy, wyzywanie, obrażanie, oskarżanie, nękanie, zastraszanie, szantażowanie, zaniedbanie), nękanie telefoniami i smsami, oczernianie (np. w Internecie), znęcanie nad zwierzętami, śledzenie, zakłócanie ciszy nocnej, inne (zaciąganie kredytów, nie utrzymywanie czystości, zaśmieszanie, dewastowanie mieszkania, używanie gazu pieprzowego, zmuszanie

do częstych wypadków, obiecywanie i niedotrzymywanie słowa).

Pomimo ograniczeń metodologicznych, wynikających z faktu, iż **przemoc ekonomiczna** nie jest wyszczególniona w pkt. IV formularza „Niebieskie Karty – A”, należy zauważyć, że blisko 2% ogółu ODP (44 osoby) wskazało *explicitie* w kategorii „inne” na doświadczanie różnych form przemocy ekonomicznej (m.in. ograniczanie dostępu do zatrudnienia, czy też – w szczególności – do środków finansowych).

WYKRES NR 5: PRZEMOC SEKSUALNA STOSOWANA WOBEC ODP

4 Wsparcie instytucjonalne rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty”

Poniżej przedstawiono wybrane aspekty wsparcia instytucjonalnego, z którego skorzystały rodziny objęte procedurą „Niebieskie Karty”, z trójpodziałem na działania podejmowane przed wszczęciem procedury (preinterwencyjne), w jej trakcie (interwencyjne) oraz po wszczęciu procedury (postinterwencyjne/integracyjne).

4.1. DZIAŁANIA PREINTERWENCYJNE

Jak wspomniano we wstępie, w przypadku 1368 rodzin (70,6% ogółu, czyli ponad połowa) podejmowane były działania preinterwencyjne, związane ze stosowaniem przemocy w rodzinie². Najpowszechniejszą formą podej-

mowanych działań było powiadamianie i interwencje policji (59,9% ogółu; por. tab. nr 35), zaś w odniesieniu do 368 rodzin (18,9% ogółu), procedura „Niebieskie Karty” nie była pierwszą wszczętą procedurą w rodzinie.

Udokumentowano ponadto, iż 228 osób stosujących przemoc (11,3% ogółu) było karanych w przeszłości za przestępstwo z użyciem przemocy lub groźby jej użycia.

² Katalog działań preinterwencyjnych, określony w pkt. xv formularza „Niebieska Karta – A”, obejmuje takie działania jak: powiadamianie i interwencje policji, powiadomienie prokuratury, zatrzymanie, dozór policji, wydanie zakazu kontaktowania się z określonymi osobami, wydanie zakazu zbliżania się do określonych osób, wydanie postanowienia o obowiązku opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, tymczasowe aresztowanie, wszczęcie postępowania

karnego lub innego postępowania sądowego, poddanie wykonywania władzy rodzicielskiej stałemu nadzorowi kuratora sądowego, odebranie dziecka w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia w związku z przemocą w rodzinie, zobowiązanie do poddania się leczeniu odwykowemu, leczenie innych uzależnień, zobowiązanie do uczestnictwa w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych, udzielono pomocy medycznej.

TABELA NR 34: KARALNOŚĆ OSP ZA PRZESTĘPSTWO Z UŻYCIEM PRZEMOCY LUB GROŻBY JEJ UŻYCIA (N=2011)

	LICZBA	%
tak	228	11,3
nie	1538	76,5
brak danych	245	12,2
	2011	100,0

Ponadto, w stosunku do 208 osób stosujących przemoc (10,3% ogółu OSP), udokumentowano fakt posiadania wyroków karnych za przestępstwa inne niż z użyciem przemocy lub groźby jej użycia, w tym najbardziej powszechne to:

- a) kradzieże, włamania, przywłaszczenie mienia – 52 osoby,
- b) jazda w stanie nietrzeźwości / spowodowanie wypadku w stanie nietrzeźwości – 54 osoby,
- c) zadłużenia (w tym alimentacyjne) – 19 osób,
- d) handel, posiadanie lub przemyt narkotyków – 14 osób.

Potwierdzono również, iż w przypadku ponad połowy rodzin (59,9%), objętych procedurą „Niebieskie Karty”, dochodziło w przeszłości do interwencji policji.

TABELA NR 35: INTERWENCJE POLICJI W RODZINIE PRZED WSZCZĘCIEM PROCEDURY „NIEBIESKIE KARTY” (N=1951)

	LICZBA	%
tak	1169	59,9
nie	529	27,1
brak danych	253	13,0
	1951	100,0

W przypadku 14,9% ogółu rodzin (290 rodzin) udokumentowano działania w przeszłości mające na celu rozwiązanie problemu uzależnienia w rodzinie, poprzez m.in. zobowiązanie osób stosujących przemoc do poddania się leczeniu odwykowemu (składano wnioski o przymus leczenia do GKRPA, orzekano sędownie nakazy podjęcia terapii przeciwalkoholowej itp.) oraz podejmowanie prób leczenia innych uzależnień (od leków, środków psychoaktywnych, hazardu).

W odniesieniu do 5,7% ogółu rodzin (112 rodzin), w przeszłości udzielona została, i udokumentowana w formie obdukcji lekarskiej, pomoc medyczna z powodu stosowania przemocy.

Należy zaznaczyć, że próba dokonania pełnej diagnozy działań podejmowanych w związku ze stosowaniem przemocy w rodzinie przed wszczęciem procedury „Niebieskie Karty” jest zadaniem dość trudnym. Trudność ta jest składową kilku czynników, wśród których najważniejsze dotyczą dostępności informacji o rodzinie (tego jak wiele informacji chce udzielić osoba doznająca przemocy w toku prowadzenia procedury, ile informacji dodatkowych uda się uzyskać grupie roboczej w toku procedowania, w końcu też jak wyczerpująco i dokładnie wypełniony został w trakcie wszczęcia procedury formularz „Niebieska Karta – A”).

4.2. DZIAŁANIA INTERWENCYJNE

Katalog działań, podejmowanych w trakcie wszczynania procedury „Niebieskie Karty”, jest w największym stopniu zależny od podmiotu wszczynającego daną procedurę. W przypadku podmiotów pozapolicyjnych, uprawnionych do wszczęcia procedury, instytucjonalna forma wsparcia przyjmuje najczęściej postać pracy socjalnej (głównie w przypadku pracowników socjalnych), czy rozmów wspierająco-motywacyjnych (głównie w procedurach wszczętych przez przedstawicieli oświaty).

Działania podejmowane przez policję uzależnione są zaś od sposobu, w jaki wszczęto daną procedurę (czy była to interwencja domowa w miejscu zamieszkania rodziny, czy też osobiste przyjscie na komisariat osoby doznającej przemocy). Ciekawych informacji o rodzinach dostarcza w szczególności katalog działań podjętych przez policję podczas interwencji domowych.

Spośród 889 interwencji policji w miejscu zamieszkania rodzin, zakończonych wszczęciem procedury „Niebieskie Karty”, 657 osób wskazanych w interwencji jako osoby stosujące przemoc, znajdowało się pod wpływem alkoholu,

co stanowi 73,9% ogółu w tej grupie, zaś 32,7% w ogólnej liczbie OSP (N=2011). Oznacza to, że **co trzeci sprawca przemocy, w chwili wszczęcia procedury „Niebieskie Karty” znajdował się pod wpływem alkoholu**. Jeśli badaną zbiorowość zawęzić wyłącznie do rodzin, w których wszczęto procedurę „Niebieskie Karty” w obecności osoby stosującej przemoc (nie zawsze bowiem procedura zostaje wszczęta w obecności OSP, np. gdy ODP zgłasza przemoc podczas rozmowy z dzielnicowym lub na komisariacie), wówczas odsetek OSP pod wpływem alkoholu wzrośnie do poziomu 79,0% ogółu (N=832).

Spośród liczby 657 OSP znajdujących się pod wpływem alkoholu w chwili interwencji policji: 371 osób (56,5%) zostało przebadanych alkomatem na zawartość alkoholu w wydychanym powietrzu, wobec 270 osób (41,1%) zastosowano środki przymusu bezpośredniego (głównie kajdanki oraz chwytty obezwładniające) z powodu stwarzania zachowaniem sytuacji niebezpiecznych dla zdrowia i życia domowników, wobec 511 osób (77,8%) zastosowano zatrzymanie (w izbie wytrzeźwień, policyjnym pomieszczeniu dla osób zatrzymanych do wytrzeźwienia lub policyjnym pomieszczeniu dla osób zatrzymanych).

TABELA NR 36: OSP POD WPŁYWEM ALKOHOLU PODCZAS INTERWENCJI DOMOWEJ WSZCZYNAJĄCEJ PROCEDURĘ – WYNIK BADANIA ALKOMATEM (N=371)

	LICZBA	%
do 0,5‰	19	5,1
powyżej 0,5‰ do 1‰	16	4,3
powyżej 1‰ do 1,5‰	49	13,2
powyżej 1,5‰ do 2‰	93	25,1
powyżej 2‰ do 2,5‰	88	23,7
powyżej 2,5‰ do 3‰	69	18,6
powyżej 3‰ ¹	37	10,0
	371	100,0

¹ maksimum – 4,2 ‰

Spośród 1951 rodzin, objętych procedurą, 21 rodzin (1,1% ogółu) interwencyjnie skorzystało ze schronienia w placówce całodobowej (Hostelu dla ofiar przemocy).

W stosunku do 39 rodzin (2,0% ogółu) prokuratura zastosowała środek zapobiegawczy, głównie w postaci nakazu

opuszczenia lokalu mieszkalnego przez osobę stosującą przemoc, zakazu kontaktowania się i zbliżania do osoby / osób doznających przemocy, dozoru policyjnego, a także – najrzadziej – tymczasowego zatrzymania lub aresztowania.

4.3. DZIAŁANIA INTEGRACYJNE (POSTINTERWENCYJNE)

Gdy mowa o wsparciu instytucjonalnym rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty”, należy wspomnieć, iż katalog zadań i czynności dla poszczególnych przedstawicieli podmiotów odpowiedzialnych za stosownie procedury, reguluje Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 roku w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”. Pomimo że oferta wsparcia instytucjonalnego jest szeroka, nie zawsze zdarza się, że rodzina objęta procedurą w pełni z niej korzysta.

Odmowa współpracy z grupą roboczą oraz nie podejmowanie żadnych zobowiązań do realizacji, dotyczy zdecydowanie częściej osób stosujących przemoc, niż osób doznających przemocy. W tej ostatniej grupie, odsetek osób, które nie podjęły współpracy z grupą roboczą (m.in. odmawiając jakiegokolwiek wsparcia instytucjonalnego, nie stawiając się na spotkania grup roboczych, a czasem też całkowicie unikając kontaktu) stanowi 10,3% ogółu osób doznających przemocy (272 osoby). Spośród osób stosujących przemoc, blisko połowa (43,6%) nie podjęła zobowiązań do realizacji.

TABELA NR 37: WSPÓŁPRACA OSP Z GRUPĄ ROBOCZĄ (N=2011)

	LICZBA	%
nie wypełniono NK-D i OSP nie podjął zobowiązań do realizacji	509	25,3
nie wypełniono NK-D, ale OSP podjął zobowiązania do realizacji	54	2,7
wypełniono NK-D, ale OSP nie podjął zobowiązań do realizacji	368	18,3
wypełniono NK-D i OSP podjął zobowiązania do realizacji	1080	53,7
	2011	100,0

Niezależnie od chęci podjęcia współpracy danej rodziny, osoby z grupą roboczą, w sytuacji gdy w środowisku, w którym dochodzi do przemocy są małoletni, a ich życie jest, w ocenie grupy roboczej, zagrożone, podejmowane są działania w kierunku zabezpieczenia dobra dziecka poprzez np. wnioskowanie do sądu o wgląd w sytuację rodziny. W ostateczności grupa robocza, przy współpracy zaangażowanych specjalistów, może podjąć działania w kierunku umieszczenia dziecka w instytucjonalnej lub rodzinnej pieczy zastępczej. Spośród ogólnej liczby 1951 rodzin, w 66 zaszła taka konieczność w trakcie prowadzenia procedur „Niebieskie Karty” (3,4%). W przypadku połowy środowisk, dzieci powróciły do rodzin naturalnych. Pozostałe dzieci przebywają obecnie w placówkach opiekuńczo-wychowawczych lub – i jest to częstsza sytuacja – w spokrewnionych rodzinach zastępczych.

Dane wskazują, iż w ponad co trzeciej rodzinie (40,3% ogółu) objętej procedurą „Niebieskie Karty”, złożone zostało zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa. Ponad co trzecie (41,6%) zawiadomienie zakończyło się umorzeniem sprawy (zazwyczaj z powodu braku danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie popełnienia czynu, jak również z powodu stwierdzenia, że czyn nie zawiera znamion czynu zabronionego lub znamion przestępstwa ściganego z oskarżenia publicznego). Średnio co dziesiąte zostało wycofane przez osobę doznającą przemocy (9,7%) lub zakończyło się orzeczeniem przez sąd wyroku wobec osoby stosującej przemoc (10,0%). Spośród 79 zakończonych wyrokiem zawiadomień o popełnieniu przestępstwa, 18 sprawców trafiło do aresztu śledczego lub zakładu karnego (kara pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania).

TABELA NR 38: ZAWIADOMIENIA O POPEŁNIENIU PRZESTĘPSTWA (N=1951)

	LICZBA	%
nie złożono zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa	1164	59,7
złożono zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa, w tym:	787	40,3
→ zakończone wyrokiem	79	10,0
→ sprawa umorzona	327	41,6
→ wycofane przez ODP	76	9,7
→ sprawa w toku	213	27,1
→ brak danych	92	11,7

Na zakończenie przedstawiono wybrane formy instytucjonalnej oferty wsparcia, ze wskazaniem liczby osób, objętych procedurą, które z niej skorzystały. Należy zaznaczyć, iż przedstawione w poniższych trzech tabelach

dane dotyczą również nie zakończonych jeszcze procedur „Niebieskie Karty”, w związku z powyższym, ostateczna liczba wskazań w populacji osób badanych może ulec zmianie (*in plus*).

TABELA NR 39: KORZYSTANIE Z OFERTY WSPARCIA INSTYTUCJONALNEGO – ODP (N=2635)

	LICZBA	%
wsparcie psychologiczne ¹	1180	44,8
podjęcie leczenia uzależnienia	15	8,6 ²
udział w grupie wsparcia dla ofiar przemocy	52	2,0

- 1 dotyczy jakiegokolwiek wsparcia psychologicznego (nie tylko udzielanego przez Sekcję Poradnictwa Specjalistycznego przy MOPS Gdynia, ale też w ramach OPIU, Zespołu Placówek Specjalistycznych i innych) lub w przypadku małoletnich – wsparcia pedagogiczno-psychologicznego w szkołach
- 2 populację osób badanych zrelatywizowano do ODP nadużywających bądź uzależnionych od alkoholu, co potwierdzono w toku realizacji procedury NK w rodzinie (N=174); por. tab. nr 16

TABELA NR 40: KORZYSTANIE Z OFERTY WSPARCIA INSTYTUCJONALNEGO – RODZINY (N=1951)

	LICZBA	%
skorzystanie z pobytu w placówce całodobowej ¹	51	2,6
porada prawna	399	20,5
złożenie wniosku o przymus leczenia	266 ²	23,7 ³
złożenie wniosku o eksmisję / wymeldowanie	82 ⁴	4,2

- 1 w tym 34 rodziny skorzystały z pobytu w Hostelu dla ofiar przemocy
- 2 w tym 23 wnioski dotyczyły przymusu leczenia wobec ODP
- 3 odsetek obliczono w stosunku do ogólnej liczby rodzin z problemem alkoholowym (N=1121), nie zaś ogólnej liczby rodzin (nie we wszystkich rodzinach objętych procedurą występował bowiem problem alkoholowy); por. tab. nr 14
- 4 w tym 6 w stosunku do ODP (złożył OSP)

TABELA NR 41: KORZYSTANIE Z OFERTY WSPARCIA INSTYTUCJONALNEGO – OSP (N=2011)

	LICZBA	%
wsparcie psychologiczne	371	18,4
porada prawna	36	1,8
program korekcyjno-edukacyjny dla sprawców przemocy	73	3,6
podjęcie leczenia uzależnienia	189	17,4 ¹

¹ populację osób badanych zrelatywizowano do OSP nadużywających bądź uzależnionych od alkoholu, co potwierdzono w toku realizacji procedury NK w rodzinie (N=1085); por. tab. nr 15

Biorąc pod uwagę powszechność instytucjonalnych form wsparcia, z których korzystają osoby doznające i stosujące przemoc, najczęstszą jest pomoc psychologiczna (por. 44,8% ODP vs. 18,4% OSP). W przypadku rodzin objętych procedurą, relatywnie niewielki odsetek z nich korzysta z możliwości pobytu w placówkach całodobowych (2,6%). Niewiele też wystosowano wniosków o eksmisję / wymeldowanie sprawcy przemocy z lokalu mieszkalnego (4,2%).

Pomimo że problem nadużywania bądź uzależnienia od alkoholu współwystępuje ze zjawiskiem przemocy w przypadku blisko 57% rodzin, objętych procedurą, niewielki odsetek zarówno uzależnionych osób stosujących przemoc, jak i uzależnionych osób doznających przemocy, podjął leczenie uzależnienia (por. 17,4% OSP vs. 8,6% ODP).

W kontekście działań integracyjnych, należy również wspomnieć o odsetku rodzin, w których doszło do rozstania partnerów. Pomimo iż małżonkowie/partnerzy są grupą dominującą, biorąc pod uwagę występujące typy relacji przemocowych, to jednak blisko co trzecie małżeństwo (30,9% ogółu małżeństw objętych procedurą) oraz ponad co trzeci związek konkubencki (40,7% ogółu związków konkubenckich objętych procedurą) kończy się rozstaniem partnerów. To pozytywne dane, wskazują bowiem na znaczną liczbę osób doznających przemocy, które podejmują zdecydowane działania w kierunku uniezależnienia się od osób stosujących przemoc.

TABELA NR 42: ROZSTANIA W ZWIĄZKACH MAŁŻEŃSKICH, OBJĘTYCH PROCEDURĄ (N=985)

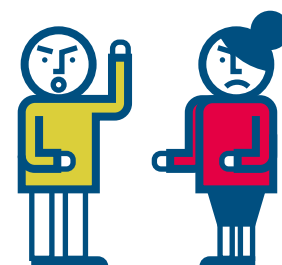
	LICZBA MAŁŻEŃSTW	%
małżeństwa po rozwodzie przed wszczęciem procedury „Niebieskie Karty”	57	5,8
małżeństwa w trakcie rozwodu lub separacji w chwili wszczęcia procedury „Niebieskie Karty”	104	10,6
złożone pozwy o rozwód lub separację w trakcie procedury „Niebieskie Karty”	143	14,5
	304	30,9

UWAGA: populację osób badanych stanowią tylko małżeństwa, objęte procedurą „Niebieskie Karty”

TABELA NR 43: ROZSTANIA W ZWIĄZKACH PARTNERSKICH, OBJĘTYCH PROCEDURĄ (N=344)

	LICZBA ZWIĄZKÓW KONKUBENCKICH	%
rozwiązane konkubinaty przed wszczęciem procedury „Niebieskie Karty”	15	4,4
rozwiązane konkubinaty w trakcie procedury „Niebieskie Karty”	125	36,3
	140	40,7

UWAGA: populację osób badanych stanowią tylko konkubinaty, objęte procedurą „Niebieskie Karty”

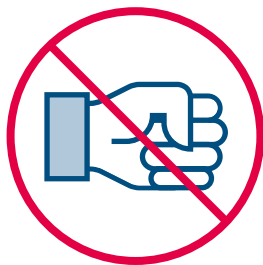
Podsumowanie

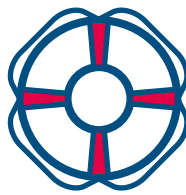
1. Wyniki trzeciej edycji badania wykazały szereg analogii i zbieżności z wynikami dwóch poprzedzających edycji oraz z obserwowanymi dotąd tendencjami. W rozkładach częstości nie odnotowano różnic znaczących statystycznie, zaś zmiany procentowe oscylują w granicach błędu statystycznego. Dotyczy to niemal wszystkich analizowanych w badaniu wskaźników demograficzno-społecznych, w tym m.in. takich jak: struktura wieku i płci, statusy ODP/OSP we wzajemnej relacji, problemy współwystępujące ze zjawiskiem przemocy w rodzinie, sytuacja zawodowa i ekonomiczna, formy doświadczanej przemocy a nawet katalogi działań preinterwencyjnych, interwencyjnych i integracyjnych, z jakich korzystają osoby/rodziny uwikłane w przemoc. Przy uwzględnieniu bardzo licznej próby badawczej (2635 ODP i 2011 OSP w 1951 PNK, realizowanych na przestrzeni ponad sześciu lat), powyższe oznacza wysoki stopień rozpoznania i zidentyfikowania specyfiki przemocy w rodzinie, w szczególności w jej aspekcie lokalnym.
2. Przemoc w rodzinach, objętych procedurą „Niebieskie Karty”, bardzo rzadko jest jednorazowym wydarzeniem, a często – procesem powtarzającym się, długofalowym, dynamicznym. W przypadku ponad połowy środowisk, objętych procedurą (70,6% ogółu) udokumentowano podejmowanie działań preinterwencyjnych, związanych ze stosowaniem przemocy w rodzinie, zaś w przypadku 61,9% ogółu rodzin wskazano na okres doznawania przemocy dłuższy niż jeden rok. Nie incydentalne były sytuacje, w których do zachowań przemocowych dochodziło nawet w trakcie trwania procedury (tzw. kolejne udokumentowanie zdarzenia w rodzinie poprzez wypełnienie po raz kolejny formularza „Niebieska Karta – A”) lub też ponownie wszczynano procedurę dla tej samej rodziny (16,8% ogółu), nie zawsze jednak w tej samej konfiguracji przemocowej. Zagadnienie powtarzalności zjawiska jest szczególnie istotne dla problemu tzw. utrwalonej przemocy w rodzinie, który może implikować szereg dodatkowych, negatywnych skutków społecznych (np. syndrom wiktyimizacji ofiar, wyuczona bezradność).
3. Przemoc w rodzinie najczęściej zgłaszana jest przez samą osobę doznającą przemocy lub jedną z nich (w sytuacjach gdy w rodzinie kilka osób doznaje przemocy). Liczba procedur wszczętych na skutek zgłoszenia przemocy w rodzinie przez świadków bezpośrednich lub pośrednich jest stosunkowo niewielka. Jeśli dochodzi do interwencji świadków pośrednich z reguły podejrzenie przemocy dotyczy grup takich jak: małoletni, kobiety, osoby starsze, schorowane, niepełnosprawne. Liczba zgłoszeń – zarówno przez świadków bezpośrednich, jak i pośrednich – dotycząca podejrzenia stosowania przemocy w stosunku do pełnoletnich mężczyzn jest znikoma. Nie obserwuje się ponadto na przestrzeni lat wyraźnego i stałego wzrostu odsetka procedur wszczętych na skutek zgłoszenia przez świadków pośrednich czy bezpośrednich, co wskazuje na potrzebę oraz istotę prowadzenia dalszej edukacji społecznej w zakresie problematyki przemocy w rodzinie.

4. Spośród wszystkich podmiotów uprawnionych do wszczęcia procedury „Niebieskie Karty”, dominują te wszczęte przez policję (75,9%, w tym głównie na skutek interwencji domowych) oraz pracowników socjalnych MOPS (13,6%). Wzrasta na przestrzeni lat odsetek procedur wszczynanych przez podmioty uprawnione, pozapolicyjne – w szczególności przez przedstawicieli oświaty – choć w dalszym ciągu jest to odsetek relatywnie niski.
5. Nie obserwuje się w Gdyni dominacji żadnej z dzielnic nad pozostałymi, jeśli chodzi o natężenie występowania zjawiska przemocy w rodzinie, przynajmniej w kontekście oficjalnych statystyk wyrażonych liczbą zawartych procedur „Niebieskie Karty”. Oznacza to, że przemoc w rodzinie, w aspekcie ilościowym, dotyczy wszystkich gdyńskich dzielnic w równym stopniu.
6. Dominujące problemy społeczne w rodzinach, współwystępujące ze zjawiskiem przemocy, można skategoryzować w pięć głównych grup problemowych, uszeregowanych pod kątem częstotliwości współwystępowania, tj.: (1) nadużywanie / uzależnienie od alkoholu lub (rzadziej) od środków psychoaktywnych (dotyczy 58,1% ogółu rodzin), (2) problemy socjalno-bytowe (21,1%), (3) rozpad związku lub małżeństwa, bądź silny konflikt w związku (18,1%), (4) problemy opiekuńczo-wychowawcze (13,4%) oraz (5) zaburzenia lub choroby psychiczne (8,3%).
7. Wyniki badania wskazują na powiązanie przemocy w rodzinie z problemem nadużywania lub uzależnienia od alkoholu. Jak wspomniano, problem ten jest dominującym spośród wszystkich pięciu, skategoryzowanych grup problemowych i dotyczy 56,5% rodzin, objętych procedurą. Odsetek rodzin, w których potwierdzono istnienie problemu alkoholowego jest jeszcze wyższy i stanowi 57,5%, przy czym osobami uzależnionymi są nie tylko osoby stosujące przemoc (54,0% ogółu OSP), ale też osoby doznające przemocy (6,6% ogółu ODP), czasem obie strony jednocześnie (6,8% ogółu rodzin). Według danych, średnio co trzeci sprawca przemocy domowej (32,7%) znajdował się pod wpływem alkoholu w chwili wszczęcia procedury. Zawężając populację osób badanych tylko do tych procedur, które wszczęto w obecności sprawcy, odsetek osób stosujących przemoc pod wpływem alkoholu stanowi zaś 79,0% ogółu OSP.
8. Wyniki badania przełamują stereotyp zjawiska przemocy w rodzinie. Odsetek rodzin, objętych procedurą, które można byłoby określić mianem rodzin zmarginalizowanych, stanowi zaledwie 7,9% ogółu. Zdecydowanie wyższy odsetek (39,0%) stanowią rodziny, całkowicie odbiegające od stereotypowego wyobrażenia nt. rodzin uwikłanych w przemoc domową, a więc rodziny o zadowalającej sytuacji ekonomicznej, pozostające poza systemem pomocy społecznej i bez orzeczonej kurateli sądowej. Pozostały odsetek środowisk (53,1% ogółu) można uznać za rodziny o sytuacji społecznej zróżnicowanej w ujęciu indywidualnym, lecz przeciętnej w ujęciu ogólnym. Powyższe dane, przełamujące stereotyp zjawiska przemocy w rodzinie, korespondują ze strukturą zawodów, wykonywanych przez osoby uwikłane w przemoc. W tym obszarze obserwuje się także znaczące zdywersyfikowanie, obejmujące zarówno pracowników niskokwalifikowanych, wykonujących prace proste, niskopłatne, jak i pracowników w zawodach wymagających wysokich kwalifikacji i umiejętności, bez możliwości jednoznacznego wskazania dominacji jednej grupy nad drugą.
9. W blisko co trzeciej rodzinie (32,3%), złożonej z minimum trzech osób, przemoc w formie bezpośredniej dotyka więcej niż jedną osobę w rodzinie, najczęściej małoletnich. 35,8% ogółu małoletnich z rodzin objętych procedurą było bowiem nie tylko świadkami przemocy, ale też osobami bezpośrednio jej doznającymi. Fakt, iż domownicy bywają nie tylko bezpośrednimi świadkami przemocy, ale często stają się także osobami doznającymi przemocy, potwierdza istotę systemowego elementu integracji, który powinien koncentrować się wokół działań terapeutycznych wykonywanych nie tylko z osobą bezpośrednio uwikłaną w przemoc, ale całym jej najbliższym otoczeniem.
10. Liczba osób doznających przemocy (2635 osób) jest wyższa od liczby osób stosujących przemoc (2011 osób). Wśród osób podejrzanych o stosowanie przemocy w rodzinie, zdecydowanie dominują mężczyźni (87,9%). Na uwagę zasługuje, nieznaczny, ale istniejący, odsetek małoletnich sprawców przemocy (0,8% ogółu OSP). Wśród osób doznających przemocy w rodzinie zdecydowanie dominują kobiety (77,5%). Co czwartą ofiarą przemocy (25,6%) jest osoba małoletnia.
11. Uwzględniając status osób doznających przemocy w rodzinie, najczęściej są nimi: żony (45,5% ogółu ODP), córki (19,3%), synowie (18,8%), konkubiny (16,2%) oraz matki (13,3%). Sprawcami zaś: mężowie (45,5% ogółu OSP), ojcowie (22,0%), konkubenci (16,2%) oraz synowie (14,0%).

12. Dominujące statusy osób doznających przemocy i stosujących przemoc, korespondują z występującymi typami relacji przemocowych, wśród których dominują (OSP – ODP): mąż – żona (45,5% ogółu rodzin), konkubent – konkubina (16,2%), ojciec – syn (15,8%), ojciec – córka (14,9%) oraz syn – matka (11,8%).
13. Dominującą formę doznawanej przemocy stanowi przemoc psychiczna (dotyczy 95,2% ogółu ODP), następnie fizyczna (81,3%). Najmniej powszechną jest przemoc seksualna (6,1%). Powszechność doznawania poszczególnych rodzajów przemocy jest identyczna w każdej z trzech, badanych grup (mężczyzn, kobiet, małoletnich). Różnice między grupami są jednak widoczne, jeśli wziąć pod uwagę procentowy udział osób z danej grupy, doznających określonej formy przemocy. Biorąc pod uwagę powyższe, w szczególności przemoc fizyczna oraz seksualna częściej stosowana jest wobec kobiet, niż wobec mężczyzn czy małoletnich. Warto również podkreślić, iż 86,0% ogółu ODP doznaje więcej niż jedną formę przemocy – najczęściej jest to jednocześnie przemoc psychiczna i fizyczna.
14. Biorąc pod uwagę instytucjonalną ofertę wsparcia oraz katalog działań integracyjnych, z których najczęściej korzystają osoby doznające przemocy w rodzinie, najpowszechniejsza jest pomoc psychologiczna (44,8% ogółu ODP), złożenie wniosku o przymus leczenia (23,7% ogółu rodzin) oraz poradnictwo prawne (20,5% ogółu rodzin). Mało powszechne jest korzystanie przez rodziny z pobytu w placówce całodobowej (2,6% ogółu rodzin) lub udział w grupach wsparcia dla ofiar przemocy (2,0% ogółu ODP). Na uwagę zasługują również dwie dane – więcej niż co trzecia procedura (40,3%) skutkuje złożeniem zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa (choć znaczna część z nich – 41,6% – kończy się umorzeniem), zaś blisko co trzecie małżeństwo (30,9% ogółu małżeństw) oraz ponad co trzeci konkubin (40,7% ogółu związków konkubenckich) kończy się rozstaniem partnerów (rozwód, separacja, wyprowadzka).

Wykorzystywanie w części lub całości materiałów zawartych w tym opracowaniu możliwe jest jedynie na prawach cytatu, zgodnie z ustawą o prawie autorskim i prawach pokrewnych z 1994 r.

Właścicielem autorskich praw majątkowych do publikacji jest Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Gdyni.

Publikacja współfinansowana ze środków Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w ramach Programu Ośłonowego „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie”.

PROJEKT GRAFICZNY, ILUSTRACJE, SKŁAD:
Eurydyka Kata i Rafał Szczawiński (redesignstudio.pl)

DRUK I OPRAWA:
Druk Studio

WYDAWCA:
Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Gdyni

Wydanie trzecie
Gdynia 2018

